

ORATIO HISTORICA EADEMO ALTERA

LEGIBUS AC CONSTITUTIONIBUS BRANDEN BURGICIS IISQUE IN SUPERIORI BURGGRAFIATU NORICO PROMULGATIS ET PER TYPOS VULGATIS IPSO NATALI XLV. LONGE EXOPTATISSIMO SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

GEORGII GVILIELMI

DOMINI

MARGGRAFII BRANDENBVRGICI BORVSSOR MAGDEBVRG. STETINENS. POMERAN, CASSVB. VAN-DAL. MEGAPOL, VT ET IN SILESIA CROSSENSIVM DVCIS RELIQVA

PATRIS PATRIAE OPTVMI DOMINI AC NVTRI-TORIS NOSTRI MVLTO CLEMENTISSIMI

CHRISTIAN - ERNESTINO

CORAM SPLENDIDISSIMA AVDITORVM CORONA
NOMINE PUBLICO DICTA

M. IO. GEORG. DIETERICO

ILLVSTR. CONSIST. ASSESSORE CONCIONATORE AVLI-CO PHILOSOPHIAE PROFESSORE PVBLICO NEC NON SERENISSIMI BIBLIOTHECARIO

Barutbi, Prelo Io. Loberi, Avlae Cancellariae et Ill. Collegia Christian - Ernestini Typographi,

die Handwer

ad Chehalten

en Heiligum

: das Fluden

er den Chehn

der die Libertind Vietisken/au

er das sm

Mohnunga :

en Auffaufa

Hetraids A

anreuth und 8

die Jahrmin

Sonn : und

alten werday

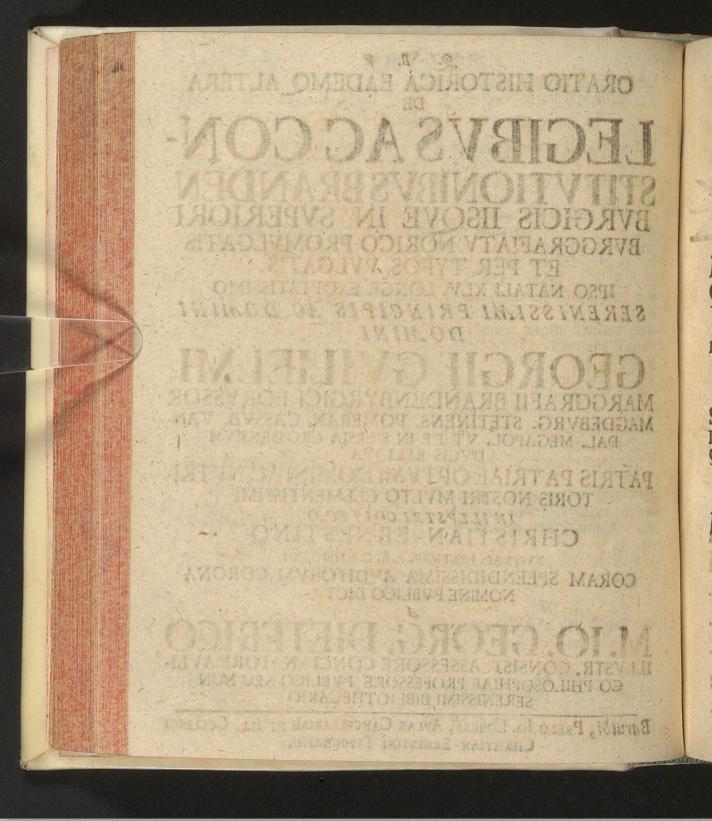
en der Plain

e Zigeuner/

der Bettlatt

von Check

gen der J

GEORGIO GVILIELMO MARGGRAFIO BRANDENBVRGI-

MARGGRAFIO DRANDEND VICTOR OF CO BORVSSOR. MAGDEBVRG. STETINENS POMERAN. CASSVB. VANDALOR. MEGAPOLIT. VT ET IN SILESIA CROSSENS. DVCI BVRGGRAFIO NORIMBERGENS PRINCIPI HALBERSTAD. MINDENS. CAMINENS. VANDAL. SVERINENS. ET RAZEBVRG. COMITI HOHENZOLLERAN, ET SVERINENS. ET RAZEBVRG. COMITI HOHENZOLLERAN, ET SVERIN. DITIONVM ROSTOCHIENS. ET STARGARDIENSIS DOMINO

SACRAE CAESAR. MAIESTATIS ITEMQ REGIS POLONIARVM NEC NON S. R. I. ET CIRCVLI FRANCON GENERALI CAMPI MARESCHALLO SVMMO EQVITATVS PRAEFECTO ET TRIVM LEGIONVM EQUESTR. ET PEDESTR DVCI RELIQVA

PATRI PATRIAE OPTVMO PRINCI-PI AC DOMINO MEO MVLTO CLEMEN-TISSIMO

SACRVM

fam, authorate non utmerationis genere

11b

10891

ERENI

DFG

ekdelatini whicopint toward

SERENISSIME PRINCEPS AC DOMINE, DOMINE MVLTO CLEMEN-TISSIME!

um bonus quisque Princeps, uel ipso saniorum gentilium consensu, his in terris nihil aliud sit, quam imago summi Numinis expressa: factum in-

didem esse reor, ut omnes facile gentes personam Principis sui inuiolabilem & sacrosan-Etam, nulloque non uenerationis genere

di-

dignam existimarent. Profecto ueteres Persae Reges suos diuino fere sunt prosecuti honore, neque sine muneribus, quae pro suis quisque offerebat facultatibus, eosdem adierunt. Eundem morem & mihi in praesenti tenendum esse, uerius arbitror, quam opinor. Etenim cum mea in TE, PATER PATRIAE OPTVME, pietas iure quodam suo reposcat, ut TIBI Natalem TVVM XLVI. longe exoptatissimum religiose gratuler: tantum omnino abfuit, ut sine munere quopiam comparerem, ut potius hanc, quam ante annum Natali TVO XLV. coram solemni Panegyri habui orationem, TI-BI mente manuque deuota offerrem. Leuidense quidem, fateor, hoc est munusculum, sed ob materiae dignitatem non prorsus spernendum, eo quod hac in oratione cum TVAS, tum MAIORVM TVORVM leges ac constitutiones, easque luci expositas publicae, quanta fieri potuit fide ac dili-A 3 gen-

EPS

Princepo

gentiliu

erris nh

ro fumm

actum in

ntes per

facrofan

s genere

gentia, recensui, ac fere enumeraui. Ex quibus quidem legibus & constitutionibus fatis superque liquet, quanti pietatis pariter ac iustitiae cultores & uindices SERENIS-SIMI MARGGRAFII BRANDENBYR. GICI fingulis oppido temporibus extiterint. Neque dubiam concipio spem, fore, uthanc orationem Panegyricam, Augusto TVO nomini dicatam, uultu in gratiam composito accipias, quemadmodum ante biennium consimilis argumenti orationem pro singulari TVA, ad quam natus es, humanitate haud detre Etasti. Quod superest, Diuinum Numen etiam atque etiam obtestor, & meis in singulos dies supplex fatigo precibus, ut TE, PRINCEPS ac DOMINE LONGE CLEMENTISSIME, tanquam unicum patriae solatium, in seros usque annos saluum nobis seruet atque incolumem, & omnibus bonis cumulatissimum. Viue feliciter cum lectissima TVA coniuge, SERENISgen

SIN

8 d 9 8 d

SIMA SOPHIA, itemque unica Principe filia, uiue & uide, post tot & tanta patriae uniuersae desideria, filium, TVI similimum, & regionum TVARVM aliquando heredem! uiue & Natalem TVVM laetus ouansque identidem celebra! ficuota, pro salute & incolumitate TVA concepta, solemniter & iustis apprecationibus persoluo, & subinde repeto

SERENITATI TVAE

patet, patriae ambicatus habendus

Baruthi ipio Natali TVO

**XLVI, longe auspicatissimo;

**VI, Kal, Decembr. A, R, G,

**M D CC XXIII.

DEVOTISSIMVS

staries boreits.

M, IO. GEORG. DIETERICVS

mus, and ante quatuor & auchtorne

tot iplorum Parentura Sorenitalmonum uotas.

raui.

tutionibu

itis parin

EREN

ENBY

extiterin

e, uthan

to TVI

omposit

bienniu

oro fingu

umanitat

Divinu

r, & men

cibus, u

LONG

icum pa

s faluum

& omn

felicite

RENIS

DFG

悲悲(0) 悲悲

8

ORATIO HISTORICA EADEMQ ALTERA

DE

LEGIBVS AC CONSTITVTIONIBVS
BRANDENBVRGICIS IISQ IN SVPERIORI
BVRGGRAFIATV NORICO PROMVLGATIS ET PER
TYPOS VYLGATIS.

i de la constant de l

a quis dies est, Patres Conscripti, & Auditores O. O. S. albo notandus calculo, & universae nostrae, qua patet, patriae auspicatus habendus ac fortunatus, & in singulos subinde an-

nos magna caerimoniarum religione recolendus: omni procul dubio sextus & decimus est dies illius mensis, qui cum quasi nonus esset a Martio, ueteri Romanorum genti Nouember appellari merebatur. (a) Etenim hic est ille dies, longe exoptatissimus, quo ante quatuor & quadraginta annos post tot ipsorum Parentura Serenissimorum uota, post

(a) Veteres Romani, auctore Romulo, anni primordia capiebant a Martio, qui Marti erat sacer. Vid. Dresserus de sestis diebus Christianorum & Ethnicorum, p. m. 8. & p. 176. conf. Vossius in Etymolog. Lat. lingu. p. 312. A Graecis Nouember dicebatur mensis Dioc, i. e. generosus, clarus, bonus.

tot

tai

tot omnium ciuium desideria ac suspiria, ad Devm, omnium rerum effectorem, repetitis fusa uicibus, tandem aliquando hanc lucem primum aspexit, & eadem adhuc in hunc usque diem Diuini Numinis gratia saluus atque incolumis perfruitur, Serenissimus Princeps ac Dominus, Dominus GEORGIVS GVILIELMVS, Marggrafius Brandenburgenfium, Borussorum, Magdeburgensium, Stetinensium, Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum, Megapolitanorum, ut & in Silesia Crossensium Dux, Burggrafius Norimbergensium, Princeps Halberstadiensium, Mindensium, Caminensium, Vandalorum, Suerinensium & Razeburgenfium, Comes Hohenzolleranus, & Suerinensium, ditionum Rostochiensis & Stargardiensis Dominus, Sacrae Caesareae Maiestatis, itemque Regis Poloniarum, nec non S. R. I. & Circuli Franconici Generalis campi Mareschallus, summus equitatus Praefectus, & trium legionum equestrium & pedestrium Dux, Pater patriae optumus Maxumus, Dominus ac Nutritor noster multo clementissimus. Quanta tum laetitia, quantisue gaudiis non aula solum, sed & cuncta patria nativitate desideratissi mi huius Principis heredis perfusa fuerit ac delibuta, satis profecto dici non potest. Atque ista laetitia, istudque gaudium cum incrementis huius iuuentutis Principis

TIS ET PA

onscript

albo non

nostrae,qu

abendus

fubinde a

olendus:

t dies ille

rtio, uell

eri merebi

exoptatil

annos pol

iota, pol

ia capiebani

iebus Christia Etymolog, Lak

e. generolin

cipis nullo prorsus modo minuebatur, sed potius in fingulos dies & annos mirifice adaugebatur, propterea quod eiusmodi Princeps ludebat in aula, quem ad summa quaeque natum esse, & in altum magno conatu eniti, nulli non sagaces facile uidebant, & optima quaeque de ipso sperabant. Neque id augurium, neque haec spes patriam nostram unquam fefellit, sed eandem potius prosperrimis quibusque rerum euentibus mirum in modum exhilarauit. Devs enim ter optimus terque Maximus, qui omnia sua mode: ratur numine, tam bonum nobis concessit Principem, ut ne uotis quidem meliorem expetere quea-In Principe nostro admiramur pietatem, & zelum religionis uerae, cuius assiduus est cultor, confessorque constans. In Principe nostro iustitiam suspicimus & aequitatem, cuius ipsum observantissimum esse omnes omnino novimus. In Principe nostro merito extollimus prudentiam & diuinum iudicium, quod in rebus gerendis nunquam non adhibere solet. In Principe nostro collaudamus fortitudinem, cuius & ad Rhenum, & ad Danubium, & alibi luculentissima edidit documenta. In Principe nostro & liberalitas, & magnificentia, & humanitas & clementia, & ceterae bono Principe dignissimae uirtutes, tam amice inter se conspirant, tantoque cum decoro sunt coniunctae, ut nihil grauitati facilitate, nihil maiestati humanitate & clementia detrahatur. Quare natalem eius, singulis adhuc annis feli-

feli

110

felici sidere redeuntem, effusis quisque gaudiis, & piis uotis ac precibus sumus prosecuti. Cuius quidem deuotionis cum & hoc anno per singularem Dei benignitatem patria nostra omnium iudicio sit conui-&a, ut Serenissimus noster Princeps ac Dominus natalem suum, eundemque quadragesimum quintum laetis auspiciis agat: quid mirum, si & hoc tempore faustae ubique audiuntur acclamationes, & pro salute atque incolumitate tanti Principis Deoseruatori uota nuncupantur, & genialia, prout par est, munera persoluuntur. Inter quos communes patriae plausus, & publica pietatis argumenta tantum omnino abest, ut illustre Collegium Christian-Ernestinum conticescat, ut potius pro religione, indulgentissimo suo Nutritori debita, pleno ore ac pectore singulare hoc Dei beneficium depraedicet, & Serenissimo nostro Principi de Natali suo auspicatissimo pie congratuletur. Atque huius ipsius pietatis interpres ego, ordine sic iubente, constitutus, cum natalem Serenissimi nostri Principis oratione solemni prosequi, & uota deuota nuncupare debeam: nullum aliud dicendi argumentum delegi, quam quod de Legibus ac Constitutionibus Brandenburgicis alio iam tempore sum aggressus, (b) sed ob materiae copiam nondum ad finem per-

(b) Vid. Orat, I. de Legibus ac Constitutionibus Brandenburgicis An.

d potius

ur, propte

ula, que

um magn

ant, & on

auguriun

am fefell

que reru

DEVSeni

a fua mod

effit Prin

etere qui

etatem.

cultor, co

ustitian

oservanti

In Princip

liuinumi

m non al

amus for

nubium,

In Princip

humanita

lignissima

tantoqui uitati fac

nentia de

huc anni

m

perduxi. Nimirum in praesenti illas Leges & Constitutiones, quae adhuc uidentur superesse, quan. ta fieri potest breuitate, recensebo, atque adec integro huic argumento, ad historiam patriae spectanti. manum ultimam admouebo. Clarissimus olim Scioppius credidit, Danielem Eremitam, Nobilem Belgam, eundemque satis facundum, in panegyrico, quem Cosmi Medices, Magni Ducis Etruriae, & Mariae Magdalenae Austriacae, nuptiis iam ante centum, & quod excedit, annos consecrauit, omnem fuam eloquentiam ac scientiam ita consumsisse, ut. si repente nec ipsi opinanti nouae alicuius orationis conscribendae necessitas fuisset imposita, ieiunus omnino dicendique inops extitisset. Iure, an iniuria ita scripserit, aut crediderit Scioppius, meum non est diiudicare. Hoe tantum ego affirmarim, me non habere, quod de dicendi penuria conquerar. Bene multae adhuc dilaudandae funt Leges & Constitutiones, cum reliquis Marggrafiis Brandenburgicis, tum eximie Serenissimo nostro Principi, Domino GEORGIO GVILIELMO, datae. A uobis igitur, Patres conscripti, ceterique Auditores O.O.S. qua par est pietate atque humanitate, peto contendoque, ut me de materia quadam utili, nec iniucunda, nec persona Principis, nec ue-

M. DCCXX, d. 27. Iulii; ipso illustris Collegii Christian - Ernestini natali LVII, mihi habita.

fris

tic

stris auribus indigna dicturum, gratiose ac perbeneuole auscultare, & pia quadam tacitaque ueneratione maximas Principum nostrorum uirtutes mecum demirari ne dedignemini. Telam orationis, quam diuini Numinis gratia suffultus, de Legibus ac Constitutionibus Brandenburgicis, iisdemque in superiori Marggrafiatu Norico promulgatis, & per typos uulgatis, iam ante biennium sum exorsus, in praesenti pertexturus, ante omnia e priori oratione repetendum mihi est, eiusmodi legum ac constitutionum eam esse naturam & rationem, ut eaedem modo facrarum, modo ciuilium rerum curam attingant. Ac licet persuasum esset mihi, primae statim orationi omnes ac fingulas leges ac constitutiones sacras seu Ecclesiasticas me inseruisse: tamen postea, cum in patriae nostrae antiquitates paullo curatius inquirerem, aliae mihi sunt oblatae constitutiones sacrae, quas hac in oratione cuiusdam instar spicilegii adducam. Primo facile loco recenseo constitutionem illam sacram circa Alumnos Brandenburgicos (Stipendiaten Ord, nung) quam Diuus Marggrafius GEORGIVS FRIDERICVS, forte cum ipso Gymnasio Heilsbrunnensi, ab se 1582. d. 5. April. fundato, dedit. Quam quidem constitutionem meis nunquam usurpaui oculis, sed eandem modo allegatam reperi in reno-

es& Con

este, quan

adec into

e spectant

mus olin, Nobilen

panegyi

s Etruria

s iam ant

it, omner

nsisse.

s oration

, ieiunu

an inium

neum non

arim, m

guerar. B

& Con

iis Bran

ostro Prin

ELMO,

eterique

ue huma

a quadam

, nec ut

estini natali

renouata ista circa Alumnos constitutione, quam anno superioris saeculi nonagesimo secundo Onoldi prodiisse constat. (c) Deinceps cum A. 1631. Diuus CHRISTIANVS, Princeps uere Christianus, & Principum suae aetatis Euangelicorum Nestor longe sagacissimus, conuentum illum Lipsiae, a Principibus & ordinibus, consessioni Augustanae addictis, pro publicae pacis instauratione, ueraeque religionis conseruatione indictum, uisitasset: peculiari quadam admonitione, cui preces ipsae insertae leguntur, absentis Principis salus, eiusdemque pia consilia Deo T.O.M. pro concione commendabantur. (d) Quan-

(c) Rubrica renouatae huius constitutionis est: Hoch: Fürstlich Onolybachische Stipendiaten: Ordnung / dergleichen werland Herr Marggraf Georg Friderich schon gegeben / aber renouiret worden von denen zur Hoch: Fürstl. Brandenburg. Onolybachischen Vormundschaft verordneten Geheimen Regierungs: Räthen / de dato Onolybach d. 21. Maii, 1692. Conf. B. Taubmanni orationem in sunere die GEORGII FRIDERICI, Vitembergae d. 14. Junii, 1603. habitam, p. 13.

(d) Inscriptio sacrae huius admonitionis haec est: formuleiner Vers mahnung zum Gebet / in Abwesenheit des Durchleuchtigen / Hochgebohr nen Fürsten und Herrn / Herrn Christian / Marggrafens zu Frandens burg / in Preussen / Zu Stettin / Pommern / der Cassuben und Wenden / duch in Schlesien zu Crossen und Jägerndorff z. Herhogs / Burggrafens zu Rünberg und Fürstens zu Rügen/unstest gnädigen Fürsten und Herrn nach denen Predigten und Früh : Gebeten / vor dem Bater Unser zu ges brauchen. Locus & annus impressionis non est adiectus ; sine dubio haec admonistio imprimebatur Curiae Variscorum per Matthaeum Pfeisschmidium, Typographum istim aeui, & quidem anno, qui satis exploratus est, 1631. uid. Rentschi Cederhain / p. 696 it. Layrizii historisch Genealogischer Palmwald / p. 353. Cons. duae conciones, in Conventu hoc Lipseusschaft ae, a B. D. Höe in Ps. LXXXIII. tot. & Fs. XXXII. 8. 1631. d. 10. Febr. & eod. anno Dominica Palmarum.

to pietatis feruore ac desiderio hae preces essent fundendae, inter alia ex his, quibus ista finitur admonitio, uerbis facile patet: Und solch Gebet sind wir schuldig, nicht allein in der Kirchen und zu Sauß, wann man mit der Glocken ein Zeichen zum Frieden-Gebet giebt, zu verrichten, sondern auch Abends, und Morz gens, vor und nach dem Essen, ja mitten in der Arbeit, sintemabl Betens hoch vonnothen, und der Christli= chen Kirchen beste und mächtigste Waffen, ein demüthia inbrunstig Gebet, und Buß fertige Angst Thre= nen siederzeit gewesen und noch senn auch vom GOtt gewiß erhöret werden. Zu dem End sollen wir alle erinnert, und treuhertig vermahnet sein, unser Leben buffertig und gottseelig nach GOttes Wort, den heis ligen zehen Geboten / allen Christl. Tugenden / dann auch der Kürstl. Policen Drdnung / anzustellen / daß das Kluchen und Schweren, Kressen und Sauffen, und übermäßige Zehrung, Entheiligung des Sabbaths, Ungehorsam und Widerspenstigkeit, Hader und Mord, Hureren und Chebruch / Vervortheilung und Betrug des Nächsten, wie auch alle andere Sunden und Aer= gernüß vermieden werden , und wir dargegen dem Evangelio TEsu Christi würdiglich nachwandeln, und zeitlichen und ewigen Seegen und Frieden erlangen und erhalten mögen / durch den Fürsten des Friedens, der unser Schutz und Hülffe ist, Amen. Cum An. 1648. tricennale illud, satisque funestum bellum, sopitum quasi & sepultum esset, per pacem publicam, Os-

ne, qua

o Onole

631. Di

tianus,

leftor long

, a Prino

ae addidi

ne religion

ari quada

e leguntu

onsilia Du

(d) Qua

Hoch Für

ret worden

Formundian

nolybach d. a.

rmuleinet D

1/ Hochgenn

und Wenden

/ Hurgaran

sten und han er Unser 118

tre dubio bu

um Pfeillion

bistoristica

Conventu bil

nabrugae die 27. Iulii a. d. initam, & uniuersae Germaniae restitutam: (e) de diuino hoc munere patria nostra immane quantum laetata, auspiciis Serenissimi Marggrafii, CHRISTIANI, festum quoddam solemne celebrauit, d. 2. Ian. 1649. certis adhibitis precibus Eucharisticis, iisque per typos uulgatis. (f) Longe ante id festi omnes ac singuli uerbi diuini ministri a pio Principe pie admonebantur, ut infignia huius pacis publicae beneficia pro rostris sacris depraedicarent, & mentes auditorum ad solemnem gratiarum actionem, DEO T.O.M. debitam, praepararent, uitaeque sanctitatem etiam atque etiam commendarent, imo plane inculcarent, ne securitate morumque prauitate diuinum hoc munus amitteretur. Verba pii Principis magis sunt emphatica, & digna, quae huic inferantur orationi, & nostrae posteritati innotescant: Wir verschen uns zu unsrem General-und Special-Superintendenten, auch allen und jeden Pfarrern und Seelforgern, daß sie ihr Ambt uff der Cantel dergestalt zuführen wissen, und hiemit von uns ermahnet werden , daß solche hohe

(e) Plenaria aureae huius pacis subscriptio sacta est Norimbergae, Dom. 1. p. Trinit. d. 16. Junit, 1650. Vid. B. Jo. Mich. Dilherri Gott

feeliges Friedens : Gedachtnuß.

⁽f) uid. Rentschii Cederhain / p. 600. conf. M. Sam. Hainii, primi omnium in hac Principis sede Concionatoris Aulici, concionem exequialem, in supremos honores diuae MARIAE, Marggrasiae Brandenburgicae, etc., p. 42. ubi sesti huius Eucharistici mentionem secit. Textus concionis exequialis erat Ps. LXXIII. v. 25. 26. & inde proponebatur Geistliches sur sen. Reinod und Seelen: Schaz.

Göttliche Gnade recht erkennet / und insonderheit erwoaen werde daß nunmehr unfre allein seeligmachens de mahre Christliche Religion und Glaubens : Bez kanntnuß, in dem Rom. Reich so fest, als jemahls ge= schehen bestättiget und ausser vorigen besttigen Uns fechtungen gesetzet die Weltliche Frenheit nicht wenis ger stabiliret; sodann unparthenliche iustitia und die heilsame Gerechtigkeit sohne Unterscheid der Religions-Verwandten, angestellet, uff einen schleunigen Lauff gerichtet, und daß so wohl der gemeine Mann, als das Pfarr = Wolck , ermahnet werde, solchen theuren Kleis nods des alle Schäße mit sich bringenden und begreif= fenden Friedens, mit Unbuffertigkeit sich nicht unwurs dig zu machen, durch Sicherheit wieder zu verscherken, und in noch gröffere zeitlich und ewige Straffen zustüts Ben. (g) Idem saepius, nunquam tamen satis laudatus Princeps, CHRISTIANVS, cum singulari Det gratia annum regiminis sui quinquagesimum complesset, tanti beneficii diuini haud immemor, Anno 1653. d. 24. Aug. ipfo Bartholomaei festo, iubilaei femisaecularis solemnia indixit, & DEO T.O.M. uitae longaeuae diribitori, publicas gratias agi iustit. In euius quidem rei perpetuam memoriam posteris quatuor conciones iubilaeae sacrae sunt relictae, ab Althofero, SS. Theologiae Doctore, & summo in Burg-

(g) Haec Principis più uerba habentur in litteris patentibus, Baruthi, d. 17, Aug 1648, datis, quarum infra in materia de tributis mentio fiet:

uerfae (in

nunere pa

spiciis Sen

ftum quo

certis ad

ypos uulg

inguli um

bantur.

o rostris

am ad fol

1. debitan

iam atou

carent.

n hoc m

sis funt en

orationi, l

eben und a

enten, am

daß fiell

oissen, m

solche box

Norimberga

ilherri God

Hainii, prisi

m exequialis

burgicae, th,

istliches für

Burggrauiatu Norico superiori rerum sacrarum antistite, a M. Hainio, Superintendente Baruthino, & oratore facro Aulico, a M. Teubelio, Superintendente Curiensi, a M. Rhauio, Ecclesiae Neostadiensis ad Ayssum, & eiusd. dioecesios Decano, habitae, simulque editae cum hac epigraphe: Brandenbur gische Megierungs = Freude, ubi preces quoque Eucharisticae, isto tempore adhibitae, conspiciuntur. (b) Cum Anno 1660. ob pacem inter Imperatorem Romanum & Polonos, itemque inter Sue-cos, & Electorem Brandenburgicum initam, folemne quoddam festum in Ecclessis nostris esset habendum: auspiciis Serenissimi & Potentissimi Electoris Brandenburgici, FRIDERICI WILHELMI, Magni, nec non GEORGII ALBERTI, Marggrafii Brandenburgici, quiambo tutores CHRI-STIANI ERNESTI M. B. tum erant, non preces solum Eucharisticae sunt publicatae, uerum quaedam etiam sanctio, ex qua id festum Eucharisticum in patria nostra esset concelebrandum. (i) Deinde preces

(b) Vid. Layrizii Palm : Wald/p. 353. & orationem meam Panegyricam de lubilacis Brandenburgicis, tam facris, quam civilibus, habitam 1717, p. 42.

(i) Rubrica istius sanctionis haec est: Informatio, wie das nachste kunstigen @ Exaudid 3. Funit dieses lauffenden 1660, ten Jahrs angestelle te Danck und Freuden Fest über den zwischen der Rom. Kanserl. wie auch Königl, Majest. Majest, in Pohlen und Chur Fürstl. Durcht, zu

Eucharisticae prodierunt A. 1661. cum Serenissimus, nunc Diuus CHRISTIANVS ERNESTVS, ex Hodoeporia sua quinquennali saluus atque incolumis in patriam reuersus, auitum imperium capesseret. (k) Imo cum anno sequenti 1662. modo laudatus CHRISTIANVS ERNESTVS M.B. Dresdam abiret, & Electoris Saxoniae IO. GEORGII II. siliam unicam, ERDMVTHAM SOPHIAM, Principem & pietatis & eruditionis laude maxime conspicuam, domum duceret: peculiares precum formulae, typis exscriptae, coram coetu Ecclesiastico ubique in patria praelegebantur, & ad Devm T. O. M. pro felici matrimonio fundebantur, Deoque simul gratiae solemnes agebantur. (1) Cum anno 1664. in imperio Romangebantur. (1) Cum anno 1664. in imperio Romangebantur.

Brandenburg! dann der Eron Schweden getroffenen Friedens; Schluß! in denen Fürstl. Brandenburg. Eulmbachischen Kirchen anzustellen und zu halten. Praescripti in hac informatione reperiuntur, praeter cantilenas, etiam textus sacri, pro rostris explicandi, nim. in der Frühe Predigt Ps. LXXXV. 9. 10. 11. in der Ambts Predigt! 1. Reg. VIII. 50. 57. 58 in der Besper: Predigt Ferem. XVIII. 7. 8. 9. 10. Adiectae sunt preces Eucharisticae cumrubrica: Christliche Buß: und Danck: Gebet 2c.

gedruckt ju Banreuth / ben Johann Gebhard.

(k) Inseriptio precum istarum est: Danck: Gebet / als der Durchs sauchtigste Hochgebohrne Jürst und Herr/Herr Christian Ernst Margsgraf zu Brandenburg von seiner in das fünste Jahr continuirten Reise durch unterschiedene frembde Lande und Königreiche / GOtt Lob! glückslich und mit höchster Freude aller Angehörigen und Unterthanen den 29. Octobr. in dessen Residenz zu Banreuth angelangt / 1661. gedruckt das selbst / ben Johann Gebhard. Conf. Hoch: Fürstl. Brandenburg. Vysses p. 211. segg.

(1) Istiumodi preces his gaudehant rubricis: Formula, wie solche von 10. biß 19. Octobr. dieses noch lauffenden 1662, Jahrs / nach dem gemeinen Gebet in allen Kirchen dieses Ober, Fürstenthums / Burggrafs

carum and

ruthino.

Superinto

Neostadio

o, habitat

andenbu

ces quoqu

conspiciu

ter Imper

e inter Su

itam, for

effet habe

ni Electo

ILHELM

ri, Mar

ores CHR

1 preces lo

1 quaedan

icum inpl

inde prece

meam Panty

uilibus, hah

vie das nagi

ahrs angelli

. Ranserl, m

(. Durdy

DFG

no-Germanico cum Turcis uiginti annorum induciae essent pactae: certae preces Eucharisticae, typis sunt uulgatae. (m) Inprimis inter Constitutiones Brandenburgicas, easdemque sacras, adhuc referri meretur illa, qua gloriosae memoriae Princeps, CHRISTIANVS ERNESTVS, Pater pa triae, dum uiueret, optimus, Anno 1675. pie admodum sanxit, & in mandatis dedit, ut Catechifmus B. Lutheri, una cum selectis, iisque succin-Etis, quaestionibus de poenitentia & S. coena, & in reliqua doctrinae Christianae capita, denuo ederetur, idemque ab omnibus patriae nostrae Ecclesiis & scholis reciperetur, & constanter adhiberetur. Quo factum est, ut ubique una eademque quaestionum Catecheticarum haberetur forma, quae ante istud tempus in singulis fere locis mirum in modum uariabat. Atque ut iuuentus tenella potiora facrae religionis capita hoc plenius edoceretur, codem tem-

thums Nürnberg / soll abgelesen werden. *Item*: Lob, und Danck, Gebet, daß Göttliche Allmacht den Durchläuchtigsten Fürsten und Herrn / Herrn Christian Ernsten / Marggrafen zu Brandenburg zc, nehst Dero Herse geliebtesten Frauen Gemahlin / Frauen Erdmurd Sophia zc. und Ih. rem ganzen Comitat von Dero gehaltenen Hoch: Fürstl. Beylager zu Dreßden/ glücklich zu Bayreuth angebracht / wie solches den 23, Novvembr. 1662, in allen Kirchen soll abgelesen und gebetet werden. Baya reuth / gedruckt bey Johann Gebhard.

(m) Hae preces annexae sunt illi constitutioni sacrae, quae hanc habet rubricam: Ausschreiben wegen Continuation der Buss; und Bet; Stunden 20, uid. orat. I, de legibus ac Constitut, Brandenb, p. 23.

pore, modo laudati Principis auspiciis, solidior illa circa ueram Christianorum doctrinam institutio B. D. Nicolai Hunnii, apud nos recufa, in scholis tam publicis, quam priuatis passim tradi coepit. (n) Mentio hic paucis facienda est ordinationis illius sacrae. quae circa subsellia templorum Baruthi d. 10. Iulii 1678. prodiit, (o) Huc quoque haud ab re referuntur sacrae illae iuris iurandi formulae, quibus Parochi tum a Serenissimo nostro Principe, tum a No. bilibus Vasallis, tanquam Patronis, recens uocati& constituti, tenentur, typis publicatae sub auspiciis Diui CHRISTIANI ERNESTI, anno publicationis non addito. (p) Cum Anno 1697. FRIDERI. CVS AVGVSTVS, Elector Saxoniae, confentientibus ordinum suffragiis Rex Poloniarum esset electus: de tantis sui Generi honoribus Diuus CHRISTIA. NVSERNESTVS impense laetatus, per publicas edixit litteras, ut divinum hoc beneficium pro rostris

(n) Plura de salutari hoc instituto legi possunt in eleganti Catechismi, ubique nunc recepti, praesatione, quam dubio procul B. Caspar a Lilien, Senatus S. praeses, & summus Ecclesiarum nostrarum Antistes, confecit.

(0) Exemplum eiusmodi circa templorum subsellia ordinationis ipsemet possideo, Neostadii ad Ayssum typu expressum, per Nicol. Widemannum, typographum, cum hac rubrica: Boch fürstl. Brandenburg. Culmbachische Ordnung/wegen der Kirchen, Stuble/in der Hoch. Fürstlichen Haupts. Stadten/22.

(p) Rubricae hae sunt: Priester: Jurament, item Furament berg jenigen Priester / so von denen von Adel nocitet und bestellet werden.

rum ind

aristicae

Constitu

que facrat

memoria

, Pater pa

75. pie at

Catech

que succi

pena, &

o ederetu

Ecclesiis

tur. Ou

aestionum

ante illul nodum u

a factació

dem tem

Danck Gehal

Herrn / Hand oft Dero Hand

a ec. und I

Benlager |

den 23. M

erden. Bo

e, quae han

r Hufim

adenb, P. 231

facris celebraretur, & DEO T.O.M. folemnes gratiae persoluerentur. (q) Neque hoc loco non commemorandae sunt leges illae & constitutiones sacrae, quae circa fiscos uiduales, in dioecesibus Baruthina, Curiana & Bonfidelienfi erectos, a Diuo CHRISTIA-NO ERNESTO per illustre Consistorium confirmatae, lucem publicam uiderunt, annis 1701. & 1709. Tandem duae adhuc mihi succurrunt constitutiones. sacris fere annumerandae. Nimirum cum 1715. d. 18. Iulii imperator hodie augustissimus CAROLVS VI. seuero inhibuisset edicto, ne in imperio Romano-Germanico trium religionum focii se mutuis maledictis religionis causa irritarent, & lacesserent, sed eadem potius tum in cathedris, tum scriptis publicis cauerent: Caesareum hoc edictum apud nos esacris rostris ecclesiae merito praelegebatur. Deinceps cum d. 28. Febr. huius anni Ratisbonae quoddam corporis Euangelici conclusum prodiret, in quo ad pacem publicam, inter nos & Reformatos stabiliendam & conservandam salutariter est sancitum, ut utrique religioni addicti, quantum fieri potest & debet, unioni studeant, in rebus fidei ab

(9) Infine harum litterarum haec leguntur werba: Solche unsere Freude nun sattsamlich zu erkennen zu geben/ und unsere Wünsche und Verslangen von GOtt desto zuverläßiger zu erreichen / wolle eure Christliche Liebe bensammen bleiben / und mit heiliger Andacht singen das Te Deum laudamus, oder / ZErr GOet dich loben wir 2c.

omnibus omnino conuitiis itemque scriptis maledicis sese abstineant, & controuersias Theologicas tam in ecclesiasticis, quam scholasticis cathedris pie & non fine decenti moderatione pertractent: conclusum hoc Ratisbonense Serenissimus noster Princeps ac Dominus, Dominus GEORGIVS GVILIELMVS per certas litteras, ad illustre Consistorium d. 6. Maii a. d. datas, comprobauit, comprobatumque pro rostris sacris populo praelegi serio iussit. (r) Atque hae sunt illae ipsae Constitutiones facrae, quas ueluti spicilegium quoddam adducere debui. Plures ego adhuc indagare non potui, quamquam facile crediderim, plures alias luci publicae expositas ese, quae aut in occultis latent scriniis, aut temporum iniuria prorsus interierunt. Quemadmodum uero Serenissimi nostri Marggrafii Brandenburgici in Ecclesiae & scholarum commoda uarias promulgarunt leges ac constitutiones facras, quae partim scriptae, seu calamo exaratae; partim per typos uulgatae sunt : ita & eorundem auspiciis ac provida cura in salutem reipublicae bene multae extant constitutiones politicae, e quibus pro instituti ratione eastantummodo attingam, quae formis exscriptae sunt, & quae ob suam amplitudinem priori

nes gratia

on comm

nes facia

s Baruthin

CHRIST

o I. & 170

Aitution

m 1715.

CAROL

erio Rom

mutuism

Merent,

riptis pub

oud nose

e quoddan

prodiret, i

Reform

riter est san

antum fin

us fidei al

Solche und In nsche und In eure Christian

das Te Dem

oma

Deinco

⁽r) Ipsae hae litterae Serenissimi nostri Principis praeter omnem opinionem extra fines patriae typis sunt unsgatae. Nos in patria merito obseruamus 1 δ άθηθευεν εν άγαπη. Zach. IIX. 19.

orationi inseri haud potuerunt. Boni ordinis ergo hic praefari iuuat, eiusmodi constitutionum ciuilium hanc indolem esse ac dispositionem, ut tractent mo. do res feudales, modo res forestales, modo res circa monetas, modo res circa fodinas metallicas, modo res circa molendina, modo res circa tributa, & reditus Principis augendos, modo res militares, modo alias res argumenti maxime diuersi, quae certis titulis uix includi queunt. A Constitutionibus circa res feudales ut ordiar, memorari huius loci interest, ab obitu Diui CHRISTIANI, Serenissimum ac Potentissimum Electorem Brandenburgieum, FRIDERICVM WIL-HELMVM, itemque GEORG. ALBERTVM M. B. tum tutores Principis iuuentutis, CHRISTIANI ERNESTI, seuerum edictum de non amplius procrastianda seudorum recognitione edidisse, Baruthi d. 8. Iunii 1657. Nec tacendum hoc loco est, auspiciis ipsius Serenissimi Marggrafii CHRI-STIANI ERNESTI, formulas illas, antiquitus receptas, quibus iuris iurandi religione nobiles, ciues & rustici in feudorum concessione, itemque in homagiis obstringi solent, & nonnullas alias consuetudines ac leges feudales, quae ex ALBERTI, Marggrafii & Electoris Brandenburgici, nec non ex FRI-ACCEPTED To admitted in against Zoch Ithe 12.

DERICI & SIGISMVNDI, Marggrafiorum pariter Brandenburgicorum, dispositionibus & ordinationibus feudalibus sunt petitae, typis publicis esse diuulgatas. Annus impressionis expressus non est, haec tamen in fronte illarum jurisiurandi formularum legitur rubrica: Abdruck der ben Hoch Fürstl. Brans denburg. Canklen zu Banreuth, von Alters her üblis cher Ritter Burger und Bauern Lehen auch Erbs Huldigungs : Pflicht, neben etlichen alten Lehens : Gewohnheiten und Gesetzen. In fine haec uerba Ludolphi Schraderi, extract. feudali, P. X. sect. I. n. 156. coronidis quasi instar sunt adiecta: Vasalli illustrissimorum Marchionum Brandenburgen-1ium, praestantes iuramentum fidelitatis specialiter & expresse iurant, quod in causis seudalibus coram nullo alio iudice, quam coram Domino feudi, uel paribus curiae litigare, & iuristare uelint.(s) Postea idem Princeps CHRISTIANVS ERNESTVS ex occasione alicuius sententiae, in summo tribunali nobili feudali d. 6. April. 1676. latae, peculiari lege sanxit, ut Vasalli praedia, quae possident, beneficiaria per capita describerent, seu eorum species inprimis

(s) Origo feudorum debetur antiquis Germanis, testibus Tacito in libello de moribus Germ. & C. Julio Caesare in Commentariis de bello Gallico, quos allegat Cl. D. Casp. Zieglerus in dissertatione seudali de iure reucandi, quod agnatis solis, & iure retrahendi, quod filius cum agnatis competit, ad textum samosum II. F. 26. § 5. uers. Titius filios masculos etc. statim in procemio.

inis ergo

ciuilium Fent mo

modo

fodina

a, mod

is augen

res argu

ix includ

s feuda

abobit

tissimun MWL

TVMN

ISTIAN

olius pro

e, Baru

loco el

CHR

quitus re

es, cius

onfuetu

. Marg

ex FRI

20

in successionis & mutationis casibus exponerent. Quid? quod Anno 1711.d.2. Martii nouam eandemque seueram dedit legem ac constitutionem, ne quis Vasallus nobilis nonnihil de illis bonis seudalibus, quae ad solos masculos sunt restricta, (Mann Le ben Guter) alienare, aut subinfeudare ausit. Deinde cum uariis subinde temporibus in Germania nostra bella orirentur & turbae, a Serenissimis Marggrafiis, CHRISTIANO, & CHRISTIANO ERNESTO Vasalli nobiles per litteras publicas non tam inuitati, quam excitati funt, ad praestanda, quae deberent, seruitia equestria, id quod uernacula nostra die Nitter : Dienst Leistung uulgo appellari solet. Eiusmodi litterae excitatoriae d. 15 lulii 1616. d. 23. Iun. 1618. d. 28. Iun. 1619. d. 18. Sept. 1663. d. 16. Octobr. 1665. nec non mensibus Martio & Iunio 1673. d.9. Octobr. 1688. d.6. Decembr. 1702. itemque 1703. prodiere, tum ob tumultus Bohemicos, tum ob bella, quibus modo Turcae, modo Galli Germaniam nostram repetitis uicibus infestarunt. Neque hoc loco tacendum est, Serenissimum nostrum Principem ac Dominum, Dominum GEORGIVM GVILIELMVM, statim a primordiis regiminis sui per litteras patentes, Baruthi d. 28. Iunii 1712. datas, tum ciuibus suis subconstant so to the end of the three male of the

diti

tur

ditis maturam feudorum recognitionem imperasse, tum postea 1713. d. 28. Septembr. per Litteras pariter publicas beneficiorum siue bonorum feudalium distractionem, & translationem ad alios per hereditatem (die Zerschlagung der Güter/ item die Bererbung) non sine uerborum pondere inhibuisse. A constitutionibus in rebus feudalibus pedem iam promoueo ad eiusmodi constitutiones & leges, quae circa res forestales occupatae, iussu Serenissimorum Marggrafiorum Brandenburgicorum separatis subinde annis in uulgus emanarunt. Vt taceam edicta illa, quae diuus GEOR GIVS, Princeps omnibus nostris encomiis longe maior, distinctis temporum interuallis, circa iurisdictionem forestalem edidit, (t) tacendum omnino non est, quod Diuus GEORGIVS FRIDERICVS ordinationem quandam circa saltus & res forestales (eine Wald Drdnung) in montanis concinnari iusserit, quae in hisce regionibus satis nota est, imo & apud exteros typis exscripta. Certa eadem in

onerent

eandem.

, ne quis

udalibus.

ann So

usit. De

Germania

niffim

STIAN

olicas nor

aestanda

uernacu

uulgo ap

e d.15 l

d. 18. Sept

is Martio

nbr. 1701

tus Boh

ne, modo us infelta

erenille

ninum

VM, sta

patentes

s fuis lub

⁽t) Eiusmodi Divi GEORGII edicka de annis 1528. 1529. 1531. 1536.
1537. typis excusa videmus, in constitutione foreskali BrandenburgicoOnoldina, quae luci publicae 1692. exposita boc habet rubrum. Dochs
Kürstl. Brandenburg. Onolkbachische Wald Bronung / Forst und
Wald auch Jagd und Wildbahns. Mandata und Verordnungen / wie
selche nach und nach bis hiehero zu männiglichs Wissenschaft ins Land erg
gangen / und von Zeiten zu Zeiten publiciret und wiederholet worden.

Fritschii Corpore iuris Venatorio-forestalis P. III. p.344. sqq. iisdem repetita uerbis deprehenditur. (u) Anno 1627. d. 25. Octobr. nec non 1650. d. 4. Martii Diuus CHRISTIANVS litteras patentes de non deiiciendis feris siue maioribus siue minoribus, item de fouendis teneris arbusculis (Seeg. Patente) edi & publice affigi iusit. Eiusdem Nepos & Successor, Diuus CHRISTIANVS ERNESTVS, in rebus forestalibus & siluestribus plures una dedit leges & constitutiones, quas ex annorum serie carptim recensebo. A. 1663. d. 15. April. prodiit mandatum circa feras & saltus, in urbibus & oppidis e curia, in pagis e rostris sacris populo praelectum, (ein Mandat wegen des Wildprets, und Waldungen.) Id quod mandatum satis est amplum, in quo ea omnia, quae tempore priorum Marggrafiorum, inprimis Diui CHRISTIANI, in rebus forestalibus emanarunt, renouata, declarata & confirmata sunt. Anno 1695. d. 18. Sept. litterae patentes sunt publicatae, in quibus interdicitur, ne quis feras aut canibus, aut tympanis fuget, (vin Patent wegen verbote:

(u) Alia diui GEORGII FRIDERICI circa res forestales edicta de annis 1550.1555.1556.1557.1558.1563.1564.1566.1567.1568.1569.1570.1572.1575.1581.1583.1585.1580.1593.1595.1598.1599. repetita leguntur in modo allegata constitutione forestali Brandenburgico. Onoldina, p. 108.

botener Scheuchung des Wildprets mit Hunden und Trommeln. Anno 1697. d. 1. Ian. exiit mandatum de feris bestiis, iisdemque rapacibus extirpandis, (mes gen Ausrottung der Raub-Thiere.) Eodem, quem modo dixi, anno, d. 28. Iulii constitutio promulgata est in fures ferarum (wegen der Wildprets = Dieber und Verschleppung des Wildpretsic.) Anno 1699. d. 4. Iulii litterae prodiere patentes, in quibus denuo interdictum est, ne ferae fugentur, neu ad easdem terrendas sclopeta exonerentur, (daß man das Wilds pret nicht scheuchen , und daß daben absonderlich keine Schreck Schusse geschehen sollen.) Tandem 1701. d. 18. Martii de non laedendis, sed fouendis feris nouae litterae patentes sunt uulgatae, in quibus non tantum tempus fomenti, sed & alia, quae huc spe-Stant, determinata sunt. Ac cum moneta, seu pecunia rerum gerendarum sit neruus : uariae quoque circa eandem leges & constitutiones modo S. Caesareae maiestatis, modo Serenissimorum nostrorum Marggrafiorum, modo Circuli Franconici auctoritate sancitae sunt, & in hisce regionibus publicatae, ut essent norma in ualore cuiusque monetae rite aestimando. Quo plures uero de re monetaria extant leges & constitutiones: hoc breuior ero in iisdem recensendis, ita tamen, ut annorum series ubique obseruetur. Nimirum eiusmodi leges distinctis exiere temporibus, & quidem An. 1557. d. D13-3 somanbroglarico ven 126

s P.III

itur.(4)

. Martii

de non

is, item

tente

oos d

ESTVS

na dedit

erie car

iit man

ppidise

im,(e)

dungen.)

quo ea

rum, in

estalibus

ata funt

it publi-

iut cani-

gen ver

cta de an. 568.1569.

1599.78

denburgi:

12. Aug. auspicio Serenissimi Marggrafii, GEORGII FRIDERICI; Anno 1622. d. 3. Nou. iuslu Serenissimi Marggrafii CHRISTIANI, ob uiles monetas, in Germania ultro citroque obuias; (x) Anno 1623. d. 10, April, d. 28. Iulii d. 15. Octobr. An. 1631. d. 12: Maii nomine Circuli Franconici, & reliquorum, qui cum eodem conspirant; (1) 1650. d. 14. Sept. auspicio Diui CHRISTIANI; 1659. d. 1. Dec. iussu Serenissimi Marggrafii GEORGII ALBERTI. qui tum tutor erat CHRISTIANI ERNESTI, M.B. adhuc minorennis; Anno 1665. d. 31. Martii, itemque 1667. d. 28. Martii auspiciis Serenissimi Marggrafii CHRISTIANI ERNESTI; Anno 1668. d. 16. Maii, & d. 15. Nouembr. Anno 1669, d. 20. Maii, it. d. 16 Nouembr. nomine Circulorum conspirantium; Anno 1676. d. 15. Jun. nomine Imperatoris LEOPOLDI; Anno 1677, d. 11. Junii, item Anno 1679. d. 22. Decembr. nomine Circuli, una cum Schematibus eiusmodi monetarum, quae isto tem-Quo plures uero

a) A. 1622. & 23. ob belli tricennalis calamitates monetae admodum viles (Ripper: und Wipper: Mungen) in Germania hinc & inde cudebantur, & illad Poetae plerisque eruditorum adhibebatur Chronoffichi loco: IRVs & est sVBlto, qVI MoDo CROESVs erat.

y) In remonetaria, imo & in aliis rebus plerumque cum Franconico conspirant Circuli, Bauaricus, & Sueuicus, qui ideo uocari solent die drey correspondirende Creyse.

pore suo excidebant ualore; Anno 1680, d. 17. Julii, d. 4. Aug. & d. 6. Nouembr. recessus & edica, Augusti Imperatoris LEOPOLDI, itemque Circuli, nec non Serenissimi Marggrafii CHRISTIANI ERNESTI nutu & auctoritate in uulgus edita; Anno 1685. d. 29. Decembr. iussu modo laudati Principis CHRISTIANI ERNESTI, una cum schemate; Anno 1688, d. 14. Martii, cum schemate nomine Circuli; eodem anno d. 18. Junii, Diui CHRISTIANI ERNESTI nomine; 1689. d. 21. Octobr. nomine LEOPOLDI Magni, Imperatoris; 1691. d. 1. Octobr. Recessus & edictum cum schemate Circuli nomine; 1693. d. 21. Julii, ex sanctione Diui CHRI-STIANI ERNESTI; eodem anno d. 21. Septembr. cum schematibus a Circuli Franconici ordinibus; 1694. d. 4. Maii, edictum & recessus cum schematibus nomine Circuli; eodem anno d. 28. August. a Diuo CHRISTIANO ERNESTO; 1695 d. 7. April. recessus & edictum nomine Circuli; 1696.d. 24. Febr. & d. 1 Junii, item d. 26. Junii, nec non d. 18. Julii, recessus & edicta nomine Circuli & Serenissimi Marggrafii CHRISTIANI ERNESTI; Anno 1700. d. 3. Nouembr. & Anno 1705. d 7. Decembr. recessus cum schematibus nomine Circulorum conspiraneser allie que sterenthe nottre principes ne Done Done Done Cooker

grafi

ou. juffi

, ob ui-

uias:(x)

In. 1631

uorum

4. Sept.

BERT

I, M.B.

ii, item

Marg

0 1668

20. Maii,

nspiran-

peratoris n Anno

na cum

to tem-

tae admo

nc & inde ur Chrono-

Franconi

ari solent

Arrestall at A. Francisco Land

tium, seu ut minus latine loquar, Correspondentium; (z) Anno 1708. d. 24. Nouembr. edictum nomine circuli; Anno 1709. d. 22. Febr. recessus nomine Circuli; Anno 1710. d. 15. Jan. edictum nomine Circuli; Anno 1714. d. 28. Octobr. edictum cum schematibus nomine Circuli; Anno 1715. d. 14. Febr. edictum nomine Circuli; Anno 1716. d. 27. Julii, edictum nomine Imperatoris Augustissimi, CARO-LI VI. Anno 1717. d. 22. Martii, edictum cum schematibus nomine Circuli. Hisce & aliis in re monetaria legibus & Constitutionibus haud ab re statim a latere poni merentur illae, quae circa fodinas metallicas exierunt, eo quod quicquid auri, argenti, aliusue metalli possidetur, id ex fodinis, quae passim habentur, effodi solet. Ac cum dulcissima nostra patria eiusmodi fodinis non careat, (aa) Serenissimi nostri Principes uarias hanc in rem leges ac constitutiones edere haud sunt grauati. Anno 1619, duo Germani fratres, CHRISTIANVS,

2) Recessus de anno 1705, d. 7. Decembr. hanc habet rubricam: Det dreyen im Mung: Wesen correspondirenden Hoch & boll. Francfisch, Banerisch : und Schwäbischen Crengen zu Regenspurg aufgerichtetet 211ung: Abschied.

aa) Eiusmodi fodinae uarii matalli & aeris habentur Naylae, Auricoronae, Bonsideliae, Leucopoli, Lichtenbergae, & in aliu locis, quae nominantur in litteris publicis, quas Christianys & Joach. Ernestys, fratres, dederunt, d. 2. Nouembr. 1619. itemque in constitutione circasocietatem metallicam Sereniss. nostri principis ac Dom. Dom. Georgii Gvilielmi, d. 8. sunii, 1718.

&IOACHIMVS ERNESTVS, Marggrafii Brandenburgici, quorum alter Burggrafiatum Noricum superiorem, alter inferiorem tenuit & gu-bernauit, coniunctim edi iusserunt ordinationem quandam circa fodinas metallicas; (Berg : Ordnung) Curiae Variscorum typis Matthaei Pfeilschmidii expressam. Vtrique modo laudati Serenissimi Marggrafii scientes, nec sine prouida animi deliberatione, omnibus ac singulis tam exteris, quam indigenis, liberam metalla fodiendi potestatem faciebant, idque SS. Triados nomine, ut litterae habent patentes, quae in remmetallicam Anno 1619. d. 2. Nouembr. emanarunt, e quibus illa tantum uerba, quae sub finem leguntur, huic insero orationi: Hierauf thun wir im Nah: men der Heiligen Dreneinigkeit wissentlich und wohls bedåchtig in obberührten unserem Fürstenthum und Landen, Krafft dieses unseres offenen Ausschreibens, ein Fren Bergwerck, allermassen sich das nach Ord= nung Bergwercks : Recht und guter Gewohnheit ges bühret, allermänniglichen hiermit verkündigen, und zu wissen fügen, mit diesem gnädigen Erbieten, die Berg= Leute, Knapschafft so wohl Gewercke, Vorlegere und ihre Zugethane, und manniglich ben dieser unserer Frenz beit; steiff, vest und stet zu handhaben, schüßen, und derer

ntium

omine

nomine ine Cire m sche

1. Febr

7. Julii, CARO

m sche

mone

. Statin

dina

, argen

uae pal

ma no

, (44)

in rem

Anno

ANVS,

rubricam!

Franctisch

gerichtetet

aylae, All

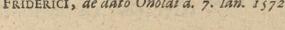
locis, qual

RNESTVS1

GEORGI

derer sich nach ihrem besten Nußen zu gebrauchen, zu vergönnen und verstatten. (bb) Postmodum cum Serenissimus Marggrafius, CHRISTIANVS ERNESTVS, Diui CHRISTIANI nepos longe felicissimus ad clauum reipublicae in hisce regionibus sedere coepisset: pariter non suis tantum ciuibus, uerum etiam ipsis exteris liberam fodinas aerarias exaedificandi potestatem fecit. Id quod ex ipsa eiusdem declaratione & sanctione, Anno 1662. d. 26. Febr. publicata, satis superque patet. Quam quidem sanctionem de libera fodinarum metallicarum exaedificatione, & quae eo spectant, immunitatibus, postea per nouum edictum 1671, ipsis Kalendis Septembr. repetiit iuxta ac confirmauit. Quid? quod Anno 1704. d. 25. Febr. litteras patentes, quae ad fodinas attinebant metallicas, adiecit. Idem Princeps communi, dum uixit, utilitati maxime consulens, 1690. d. 25. Febr. & 25. Nouembr. nec non 1695. d. 25. Ian. certa promulgauit edicta, in iisdemque indicauit, qua lege ferrum extra patriae fines euehendum & uendendum, & quale signum eidem imprimendum esset. Eodem, quem modo dixi, anno

bb) Litterae illae patentes de anno 1619. d. 2. Nouembr. satis sunt amplae, & studiose admodum perscriptae, ex quibus inter alia & hoc perspexi, iam ante Christiani & Ioachimi Ernesti tempora nonnullas circa rem metallicam constitutiones iussu Marggrasiorum Brandenburgioorum per typos esse unlgatas, u. g. Georgii & Alberti, de dato Baruthi die Mercurii post Ioannis Baptistae sestum, 1539. Item Georgii Friderici, de dato Onoldi d. 7. Ian. 1572.

Auricoronae in urbe metallica, auri quandam uenam esse apertam, uel ipsi exteri scriptores testantur, inprimis CL. Io. Hubnerus, in quaestionibus Geographicis, p. m. 481. Quae tamen auri uena neque foecunda, neque diuturna erat. Hoc quoque loco praetermitti silentio haud debet, paullo supra laudatam. & Curiae Variscorum 1619. formis expressam constitutionem circa fodinas metallicas, auspiciis Serenissimi nostri Principis ac Domini, Domini GEORGII GVILIELMI, Anno 1715. in hac metropoli per Io. Loberum, Typographum, esse recusam, in qua & edicta illa Anno 1619. d. 2. Nouembr. & Anno 1662. d. 26. Febr. edita, oculis denuo subisciuntur. Quam prouidus pariter fodinarum metallicarum cultor sit Serenissimus noster Princeps ac Dominus, cuius numen hodie ueneramur omnes: inter alia abunde satis liquet ex seueris illis sanctionibus, quas Anno 1718. d.8. Iun. nec non d. 9. Aug. & d. 16. Septembr. dedit, eo quod in iisdem non tantum fodinarum reparationem uehementer ursit, sed & societatem quandam metallicam erexit, & pro ministrorum, consiliariorum, & reliquorum ciuium dignitate & facultatibus imperauit, quantum quisque pecuniae ad opus hoc feliciter aggrediendum conferre deberet. Ipsi quoque Iudaei in patria hinc inde degentes, ad hoc nouum opus

hen ju

n cum

IANVS

onge fe

ionibus

ciuibus

aeraria

ofa eius

. d. 26

am qui

licarum tatibus

ndis Se

? quo

n Prin

e confu

iec non

iisdem.

nes eut

demin

ci, anno

Auri-

fatis fun

lia o hi

a nonnul.
Branden

I, de dato

GEORGI

DFG

opus mille imperiales coniunctim tribuere tenebantur. Vt uero pia Serenissimi nostri Principis mens atque confilium in hoc negotio & nobis & nostris posteris eo clarius pateat: nonnulla eius uerba authentica hic allegare haud supersedeo: Wir has ben hierauf das gnadigste Antrauen, und versehen uns ungezweiffelt, es werde jedermann unsere heilsame Intention, und Landes : Väterliche Sorgfalt vor das gemeine Besten hierunter erkennen, und solche nach Obliegenheit befördern helffen, da das zum Verlag angewandte Geld im Lande bleibet, vielen Rothdurfftis aen Arbeit und Nahrung verschaffet wird, alles aber darneben dahin eingerichtet ist, daß die Bera Geselle schafft vor angewandte Kosten auch wiederum ergößet werden, und der vom GOtt, dem Lande zum Besten in die Berge gelegte Seegen denen Inwohnern des Landes zu aute kommen moge. (cc) Paullo post quaedam prodiit descriptio earum fodinarum, quae in no-Aris regionibus & reparandae & de nouo colendae Quae quidem descriptio typis tradita est. anno supra millesimum septingentesimum decimo nono, quo ante centum annos ipsa circa fodinas metallicas constitutio seu ordinatio lucem publicam primum uidit. Ordo nunc poscit, ut ad illas progrediar leges & constitutiones, quae in rebus ad molendina pertinentibus nostrorum Principum auctoritate promulgatae, & typis exscriptae extant. Vt mo-

cc) Vid. Sanctio ipfa, data Georgiopoli ad Lacum, d. 8, Iun. 1718.

lae inuentum sunt antiquissimum pariter atque utilissimum, imo maxime necessarium, quas praeter ceteros Pittacus, unus e septem Graeciae sapientibus, insigni quodam carmine dilaudauit: (dd) sic aequum omnino est, ut in republica certis eaedem legibus ac priuilegiis muniantur. Id quod in hisce regionibus suo iam tempore observauit FRIDERICVS M. B. qui quandam circa molendina constitutionem 1514. publicari iussit, cuius postea exemplum authenticum in arce Plassenburgica repertum, ut ab obliuione atque interitu uindicaretur, auspiciis Serenissimi Marggrafii CHRISTIANI ERNE-STI, Baruthi recudebatur, 1662. litteris Io. Gebhardi, Typographi. Atque haec est constitutio illa; quae in aureo constitutionis Politicae opere allegata, & declarata est Artic. XLI. p. 88. Neque ab instituti huius ratione alienum esse uidetur, eas simul commemorare constitutiones, quibus illud imperatum est tributum, quod pro frumento, ad molas deportato, ab omnibus & singulis in republica degentibus pendi debet, & uulgo der Mahl, Accis uo-Cuiusmodi nouum tributi genus, tancari solet. quam onus commune, Diuus CHRISTIANVS ERNESTVS, cum ciues suos subditos diuturni belli Gallici oneribus fere exhaustos uideret, in eorundem dd) Vid. Aelianus Var. Hift. L. VII, c. 4. περί μύτης έπάινε, de laude

molae, p. m. 201.

eneban.

Incipis

is &no.

Is uerba

Wir has

ehen uns

lame In

vor das

lach Oh

rlag an

hdurffth

lles aber

s Gefell

ergöhnt Besten

ern des

oft quae

ae in no olendae

dita est,

decimo nas me

am pri

progre

molen-

Aorita-

Vtmo-

un. 1718.

dem leuamen introduxit primum, peculiari hanc in rem constitutione edita, Anno 1698. d. 18. Dec. per Io. Georg. Amelung, Aulae & curiae supremae typographum, formis expressa. Id quod tributi genus & auspiciis Serenissimi nostri Principis ac Domini, Domini GEORGII GVILIEL-MI, continuabatur, & eapropter constitutio, modo dicta, denuo publicabatur, d. 1. Sept. 1716. Baruthi recusa per Io. Loberum, Typographum, (e) Cum in materiam de tributis inciderim, haud ab re reliquas in praesenti recensebo leges & constitutiones, quae circa tributa, itemque circa reditus Serenissimorum nostrorum Principum augendos, diuersis temporum decursibus per typos publicos sunt promulgatae. Anno 1610. d. 18. Iunii Diuus CHRISTIANVS, M. B. quandam circa tributa or-

ee) Inscriptio haec est: Erneuerte Accis - Otdnung des Durcht lauchtigsten Fürsten und Herrn/Herrn Christian Ernstens/Marggrafens zu Brandenburg zu Magdeburg in Preussen/zu Stettin/zc. Herz kogens zc. zc. glorwürdigsten Andenckens/ welche das erste mahl d. 18. Dec. 1698. publiciret worden; Erneuert und vermehrt ben dermahliger Regierung/ mit Benlagen sub Lit. A.B. C. & D. des auch Durchlauchtigssten Fürsten und Herrn/Herrn Georg Wilhelms/ Marggrasens zu Brandenburg/ in Preussen/ zu Magdeburg/ Stettin/ Pommern zc. Herzogens zc. zc. zum andern mahl publiciret/d. 1. Sept. 1716. Haec ordinatio constat capitibus XIX. praeter tabellam & reliqua additamenta (Beylagen) quorum summam hic explanare meum non est, hoc tamen non taceo, in ordinationis huius provemio causas noui tributi huius & introducti & retenti allatas esse. Ceterum generale Accisarum tributum obtinet in Bohemia, Saxonia & Marchia, &c. vid. Constitutiones.

dinationem, (Steuer Dronung) publicari iufsit, anno modo dicto, Curiae Variscorum per Matthaeum Pfeilschmidium, formis exscriptam. Quae quidem ordinatio post longum temporis interuallum, & quidem 1660. Baruthi per Io. Gebhardum, Typographum, est recusa. Cum Anno 1648. post tot tantasque bellorum calamitates aurea pax uniuersae Germaniae restituta, & ui tabularum pacis ingens pecuniae summa Suecis ab ordinibus imperii esset pendenda: Diuus Marggrafius CHRISTIANVS, anno modo dicto d. 17. Aug. per litteras patentes, easdemque typis expressas, capitationem quandam, seu tributum capitis, (Ropfi Steuer) hunc in finem indixit. A quo tributi genere nemo tum excipiebatur, cuiuscunque dignitatis, ordinis, ac conditionis esset. Anno 1679. d. 27. Octobr. CHRISTIANI nepos, Serenissimus Marggrafius CRISTIANVS ERNESTVS, per publicam quandam constitutionem eos ad certum temporis spatium a tributis, ceterisue oneribus immunes pronunciauit, qui praedia, hinc inde deuastata, seu loca deserta, eaque leui pretio emenda, recolerent atque instaurarent. (ff) Procedentibus dein-

ff) Plura, quam dixi, continet ipsa constitutio, e qua kaec inprimis uerba excerpam licet: Weiln durch des Höchsten Gute der liebe Friede

ri hanc

8. Dec.

le supre.

d tribu

Princi-

ILIEL.

io, mo-

16. Ba

im, (ee)

ad ab re

utiones

erens

endos

oublicos

Diuus

buta or

des Durch

Marggrad 1/2c. Here

1ahl d. 181

ermahliger

rchlauchtige ggrafens ju

ommern 14

6. Haec or-

ditamenta

hoc tamen i huim G um tributitutienes,

deinceps temporibus Serenissimi Marggrafii CHRISTIANI ERNESTI auspiciis uariae circa tributa emanarunt constitutiones. Ac quidem praeter ceteras quaedam dabatur constitutio de exigendis tributorum residuis, Anno 1694. mense Martio per typos uulgata. Eodem anno menfibus Maio & Augusto constitutio pariter & litterae publicae typis expressae prodierunt, in quibus iis, qui tributa a ciuibus subditis accipiunt, iniunctum est, ut non singulis tantum annis, sed quouis etiam anni quadrante de tributis acceptis rationem reddant. Nec non, si ciues subditi quidam sua ipsorum culpa in ruinas fortunarum suarum inciderent, certa lege & constitutione, Anno 1700. d. 18. Sept. publicata, Diuus CHRISTIANVS ERNESTVS fanxit, ut status quoque Prouinciales in tributis anticipandis pari cum Camera

aufs neue wiederbracht worden / und Hoffnung obhanden / daß Handel und Wandel wieder seinen ungehinderten Lauff gewinnen/ auch jeder fein Gewerb und Handthierung in denen Stadten/ Marcften/ Flecken und auf dem Lande/ nach feinem besten Bermogen werde treiben konnen/ als mas ren Seremssimus zur Beforderung des gemeinen Besten gnädigst intentioniret / allen denen/ welche eine ehrliche Handthierung oder Nahrung in Dero Land und Fürstenthum entweder aufs neue anfangen oder bester fortseken wollen / 2c. beforderliche Hand / und Vorschub in Soch : Fürstl. milden Gnaden zu leisten / und ihnen zu solchem Ende die im vorjährigen langen und schweren Krieg abgebrandte/ und bif dato unerhoben / auch od liegend gebliebene Hof und Brandt : Stadte / auch Guter / 20. gegen einen gant leidentlichen Abtrag eigenthumlich zuzuschlagen / und sie darnebenst aller extra - und ordinari-Schuldigkeiten, als Steuer, Zug, Wacht, Frohn/2c. auf eine gewisse Anzahl Jahre zu befrepen / 2c. Einsmodi edictum de recolendis agris, qui per bellum tricennale inculti tacuerunt, iam promulgari iussit Diuus Marggrafius Christianys, Baruthi, 1650.

41

Camera Principali iure & praerogatiua prae ceteris Creditoribus gauderent. Idem quoque Princeps Anno 1710. d. 27. Octobr. publica eademque in typos redacta lege praescripsit, qua ratione tributorum codicilli (Steuer : Buchlein) formandi, & quomodo tributa in eosdem sint referenda. Eodem, qui modo dictus est, Anno, d. 20. Octobr. nomine Serenissimi Marggrafii, CHRISTIANI ER-NESTI, quaedam publicabatur sanctio, huius quidem argumenti, ut nemo eorum, qui residua tributorum exigunt, ultra duodecim crucigeros in singulos dies mercedis loco extorquere ausit. Quas quidem circa tributa leges & constitutiones ad unam fere omnes & renouauit, & confirmauit & amplificauit Serenissimus noster Princeps ac Dominus, Dominus GEORGIVS GVILIELMVS, tum litteris publicis, d. 20. Aug. 1712. datis & typographi prelo subiectis, tum inprimis constitutione illa Pragmatica, quam articulis XVIII. comprehensam lingua uernacula Steuer Executions-Ordnung uocari, & die 28. Dec. 1719. publicari uoluit. Ipsius quoque nomine & auctoritate per typos uulgata est noua quaedam, eademque strictis admodum legibus & conditionibus circumscripta cautionis formula, germ. formular derer Steuer und Accis-Emnehmer Caution, in quainter alia praedes ui-Ti

ggrafi

Circa tri

1 praeter

Xigendis

artio per lo & Au-

typis ex.

a a ciui

adrante

non,

inas for

constitu

Diuus

tus quo

ari cum

Camera

oak Handel

auch jeder

Flecken und ien/als was

intention!

ng-in Dero er fortseken

effl. milden

gen langen

od liegend

Benst aller Frohnsic

um de re-

m promul-

DFG

ri beneficio excussionis & diuisionis, itemque epistolae Diui Adriani & cedendarum actionum; praedes uero feminae exceptioni Senatus-Consulti Velleiani & authenticae si qua mulier &c. renunciare debent. Neque publica illa Serenissimi nostri Principis declaratio hic omittenda est, qua 1713. d. 28. Sept. fanxit, ut ii, qui aliis ad delenda tributorum nomina pecuniam commodarunt, prae aliis creditoribus praerogatiuam in lite numaria coram iudiciis obtineant. Cum uero ob temporum difficultates respublica nostra maiora subiret onera, maioresque subinde impensas facere teneretur: Serenissimi nostri Principes aequas augendorum suorum redituum deliberationes susceperunt. Ad quem quidem finem obtinendum Serenissimus Marggrafius, CHRISTIANVS ERNESTVS, Anno 1698. illud in rempublicam introduxit tributi genus, quod Latinis frumentarium, Germanis Mahl: Aceisuocari meretur, de quo paullo supra iam dictumest. Anno sequenti 1699, confilia agitabantur de generali quadam omnium ac singulorum bonorum aulicorum, nulgo Domaniorum, elocatione, germ. Bernach. tung der Cammer, Güter. Cuius quidem rei gratia & litterae publicae d. I. Iulii, d. a. per uniuerfas patriae regiones exierunt, sed sine successu, eo quod re altius pensitata animaduculum est, eiusmo-

di elocatione generali reditus Principis non augeri, sed minui. Idem quoque Princeps, CHRISTIA-NVS ERNESTVS, non parum suos adaugeri posse reditus putauit, si ad exemplum aliorum Principum, & in sua republica hanc daret legem & constitutionem, ut in actibus publicis papyrus seu charta sigillata, siue externo quodam charactere insignita, & a partibus certa pecunia redemta, adhiberetur, quod Germani nostri die Stempelung des Papiers appel-Quae constitutio die nouissimo lare consuescunt. Aprilis 1696. data, licet per Io. Georg. Amelung, aulae & supremae curiae typographum, formis esset expressa: tamen, quoad Serenissimus Marggrafius, CHRISTIANVS ERNESTVS, in uiuis effet, in uim legis receptaeque consuetudinis non abîit. (gg) Cuius rei caussas equidem ignoro: id tamen inter omnes facile constat, Serenissimum nostrum Principem ac Dominum, Dominum GEORGIVM GVILIELMVM, paullo post obitum Diui sui Parentis, paternae legi & constitutioni circa papyrum, externo charactere signandam, & in actibus publicis adhibendam, uim dedisse &

(gg) Eodem fere tempore, nimirum 1605. 1696. & 1697, in terris Brandenburgico Onoldinis scuerae eiusmodi leges promulgatae, uim tandem obtinuerunt, ut patet ex constitutione, istam in rem types uulgata, & bane habente rubricon: Soch Fürftl. Brandenburgische Berord. nung / ben Papier : und Pergamen : Stampff betreffend.

e episto

Praedes Velleiani

incipis

8. Sept

litoribu

ciis obti

ates res

oresque

rum to

em qui

rggra

10 1698

is, quod

eis uoca

h Anno

rali qua

corum,

erpad

dem tel

uniuer-

Mu, eo

jusmo

uigorem. Extat hanc in rem typis excusa constitutio, data Baruthi ipsis Kalendis Maii, 1713, quae pariter per litteras publicas, arte typographica descriptas, die 12. Maii anni dicti, cum omnibus collegiis, judiciis, praefecturis, & curiis communicata, adhuc sancte observatur, ita, ut pro diversitate materiarum, in republica occurrentium, diuersi pretii plagulae sint coëmendae, singulae charactere aquilae Brandenburgicae fignatae. Atque harum plagularum sex potissimum classes sunt constitutae, quarum primae classis plagula sex numis; secundae classis plagula tribus crucigeris; tertiae classis plagula fex crucigeris; quartae classis plagula quindecim crucigeris; quintae classis plagula triginta crucigeris; sextae denique classis plagula uno floreno uenit. Plura dabit ipsa constitutio, quae cum semel uigere coeperit, nemini, in republica uersanti, facile ignota esse debet. Ad augendos quoque Principis reditus non parum facit illa pecunia, quam pro cereuisia coquenda ciues soluere debent. In quod tributi genus iam Diuus CHRISTIANVS legem & constitutionem quandam (Umgelds Drdnung) d. 8. Maii, 1611. promulgauit, eodem anno Curiae Variscorum per Matthaeum Pfeilschmidium typis exararam, cuius postea Serenissimus Marggrafius, CHRISTIANVS ERNESTVS, in noua, quam dedit, officialium instructione (Neue Umts-Instru-

Etion) p. 4. mentionem fecit. (hb) Porro referri huc merentur pensiones illae, quae extra ordinem imperantur, & a ministris tam ecclesiae, quam reipublicae, & aliis cuiuscunque ordinis & conditionis hominibus soluuntur, u.g. sie dictae pensiones samiliarum, (Familien: Steuer) cuiusmodi tum aliis temporibus, tum 1713. d. 16. April. per litteras publicas, easque typographi opera descriptas, sunt indictae. Anno 1715. mense Martio in hac metropoli quoddam salisuendundi monopolium instituebatur, & hunc in finem litterae patentes Serenissimi no-Itri Principis nomine typis exscriptae, ubique in his terris publicabantur. At cum istud monopolium neque Principis, neque ciuium, neque ipsius uenditoris commodis satis inserviret, paullo post quam facilimo negotio fuit abrogatum. Neque filentio hic mihi praetermittenda est noua illa constitutio circa instaurationem quorundam laudemjorum, quae lingua nostra uernacula antiquo nomine eines Sande roß Hand Lohns veniunt, & quibus reditus Principis non minus solent, quam iure debent augeri. Quae quidem constitutio, uel potius instauratio sub auspiciis Serenissimi nostri Principis ac Domini, Domini GEORGII GVILIELMI, d. 302 (bb) De noua officialium instructione legi potest Oratio 1. de Legi-

bu at constitutionious Branaimburgices p. 55.

onstitue.

hica de

bus col

unicata

tate ma

retiipla

aquilat

plagula.

e, qua ecundae

is plagu

indecim

acigeris

rit. Plu

ere coe

e ignota

reditus

euisiaco

iti genus

nstitutio.

. 8. Maii,

iscorum

is exara-

rafius, uam de

Instru

Etion)

Aug. 1720. facta, copiose satis declarat, in quo eius. modi laudemium consistat, & a quibus subditis, & quo tempore sit praestandum, quantumue pecuniae soluendum. Tandem cum Principis reditus multum augeantur decimis, publica quadam lege 1721. praescriptum est, quomodo earum catalogus a singulis praefectis fit conficiendus, ut facile patet ex ipsius legis inscriptione, quae huius est exempli: Zehend Megister ben dem Hoch Fürstl. Brandenburg. Culmbachischen Casten : oder Woigten : oder Clo: ster: Ambt N. N. Anno 1721. (ii) Legibus istis ac constitutionibus, quae ad res prouinciales pertinent, & quibus Principis reditus augeri solent, iam addu-ctis, boni ordinis causa pergo ad eas leges, quae in caussis militaribus a Serenissimis nostris Marggrafiis sunt latae, formisque exscriptae. Ac primo quidem loco allegare iuuat ordinationem illam publicam, (Ordonnance) quam Diuus CHRI-STIANVS ERNESTVS d. 14. April. 1700. uulgari iuffit, omnibus ac singulis suis militibus tum primariis, tum gregariis, sancte observandam. Nec in eadem non praescripsit Praesectis suis, & reliquis facile omnibus ciuibus, quomodo erga milites le gerant. Idem modo laudatus Diuus CHRISTIANVS ER-

(ii) Reliquae de decimis constitutione & edicta recensentur in Oratione I. de Legibus & Constitutionibus Brandenburgieis, p. 60. 61.

NESTVS 1705. legem dedit publicam, in qua inprimis militum praefectis praefinitus est modus, quem in conficiendis rei militaris rationibus teneant. Anno sequenti, nimirum 1706. ipsis Kalendis Iulii iussu Diui CHRISTIANI ERNESTI prodiit constitutio, praesectis & superioribus & inferioribus praescripta, & eo potissimum observanda tempore, quo milites exteri regiones nostras peragrant, & hospitio funt excipiendi. Deinde ut malitiae illorum militum, qui fuga temeraria officii sui partes deserunt, obex poneretur, Diuus CHRISTIANVS ERNE-STVS seuera admodum edica 1700. d. 11. Aug. & 1706. d. 9. Martii promulgauit. Diuum Patrem imitatus est filius, Serenissimus noster Princeps ac Dominus, Dominus GEORGIVS GVILIELMVS, qui pariter in milites fugitiuos, & parum sacramenti sui memores leges dedit longe senerissimas, Baruthi datas, d. 28. Iulii, 1714. & d. 31. Ian. 1716. & d. 25. Febr. 1718. Cum 1706. DILIO CHRISTIANO ERNESTO legionem quandam militum provincialium (ein Land Ausschuß. Regiment) seligi consultum esse uideretur: anno modo dicto d. 7. Ian, providus Princeps publicis declarauit litteris, id instituti eo minime spectare, ut recens selecti milites prouinciales militibus conductitiis intermiscerentur, aut uenderentur, sed ut in ar-

uo eius

ditis. &

pecuniae

us mul-

ge 1721

us a fin-

patet ex

xempli

Franden

der Clo

iftis ac

ertinent,

m addu

quaein

offic

tae. Ac

onem il

CHRI

. uulgari

prima-

ec in ea-

is facile

gerant

SER.

NE.

ur in Ora-

DFG

mis tractandis exercitati, intra patriae limites retinerentur, & ad einsdem defensionem, si opus foret, adhiberentur. Etenim e plebe rustica milites euadunt fortissimi, maximeque strenui, propterea quod gens illa nutritur sub dio, & in labore folis patiens, umbrae negligens, balnearum nescia, deliciarum ignara, simplicis animi, paruo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membris, cui gestare ferrum, fossam ducere, onus ferre, consuetudo de rure est, sunt uerba Catonis de re rustica, & Vegetii de re militari. (kk) Hinc factum est, ut haec ipsa circa militis prouincialis delectum constitutio Serenissimo nostro Principi ac Domino, Domino GEORGIO GVILIELMO, non tantum probaretur, uerum etiam amplificaretur, ut patet ex eiusdem noua sanctione, d. 10. Aug. 1717. hanc in rem publicata. Idem noster Princeps, prudentiae laude maxime conspicuus, ad refrenandas militum cum impudicis mulieribus libidines & scortationes, publicis cauit legibus, ne quis, militare munus fungens, eiusmodi lasciuam mulierem, uel ex ipso grauidam, in matrimonium ducere, neu foetui de alimentis prospicere teneatur. Eiusmodi leges binis uicibus, nimirum d. 4. Iulii 1714. & d. 20. Iulii 1718. dictae, & formis exscriptae, pro rostris prac-Milan estabation quantum malalegeban-

(kk) Haec Catonis & Vegetii uerba allegavit CL. Schoenbornerus Polit. L. VI, cap. XII. de conscribendis militibus, p. 605. 606.

legebantur sacris, ut mulieres quaeque minus castae cum militibus rem habere desisterent. Neque silentio hic praeterire possum leges illas ac constitutiones publicas, quas Diuus CHRISTIANVS ERNE-STVS in quosdam edidit exteros, qui in hisce regionibus praeter fas & aequum militem conscribere sunt ausi. Praeter reliquas adduco illas, quae d. 25. Sept. 1667. & d. 6. Nou. 1671. typis excusae prodierunt. Quibus constitutionibus haudab re accensentur litterae illae Auocatoriae Imperatoris Augusti, LEO-POLDI, in quibus omnes Germanos a militia Gallorum & deterruit, & auocauit. Quae quidem Imperatoris litterae, Egrae d. 20. Aug. 1673. datae, coetui Ecclesiastico ubique apud nos praelegebantur, una cum publicis Diui CHRISTIANI ERNESTI litteris eiusdem argumenti. Quibus quidem constitutionibus, in uulgis editis, ansam dabat bellum illud Gallorum primum, quod in dictum annum 1673. incidebat. (11) Postea cum anno 1688. Galli nouo bello Germaniam nostram infestassent, eodem anno d. 26. Octobr. auspiciis Diui CHRISTIA-

(11) Tria bella Gallica recensentur, quorum primum in annum 16732 incidit. & durauit usque ad annum 1679. quo pax Nouiomagensis est sancita. Alterum bellum Gallicum incepit 1688. sopitum 1697. pace Rysvicensi. Tertium denique bellum Gallicum coepit 1701. sinitum 1714. ui pacus Badensis. Cons. Langii Einleitung zu den Geschichten / und dem daraus sießenden iure publico des Heil. Rom. Reichs teutscher Nation, p.m. 979. segg.

es retine

us foret,

ilites eua-

erea quod

s patiens.

eliciarum

luratisa

ui gestan

do de nu

Vegeti

naec iph

io Sere

Dom

um pro

. hanci

rudentiae

militum

tationes

iplo graui de all-

ges binis

20. Iuli

tris prace

legeban-

NI ERNESTI, qui Gallorum terror dici merebatur, lex quaedam uniuersalis promulgabatur, & omnibus ac fingulis iniungebatur fubditis, ut ob nouas Gallorum turbas de idoneo armorum apparatu sibi prospicerent, excubias tam diurnas, quam nocturnas quam diligentissime agerent, & in emissarios, & quosuis fidei suspectae homines sagaciter inquirerent, neque equos extra regionem uendi permitterent. Inprimis in Gallorum emissarios & incendiarios, qui inGermaniam nostram, ut hodie Cartuchiani, (mm) passim sese insinuabant, & nocturno tempore urbes incendebant, saepius laudati Marggrafii, Diui CHRISTIANI ERNESTI, auctoritate peculiaris lex ac constitutio anno 1689, ipsis Kalendis Sextilis dicebatur. (na) Adres militares hic non temere refero fic dicta duella, eademque priuata, quae cum nihil aliud sint, quam uindictae priuatae, & immanis ac barbarae lites dirimendi consuetudinis argumenta, nec non diuinae irae & poenae irritamenta, a bonis

(mm) Cartuchiani sic dicuntur a Ludou. Dominico Cartouche, Gallo, extremae malitiae homine, uaferrimo sure, & tatronum multorum duce, de quo tandem supplicium est sumtum Paristis, 1721. de cuius turpi uita, malefactis, & uiolenta morte integri libelli prostant. Complures de ipsius assectis ausugerunt e Gallia, & adhuc Germaniae nostrae suis latrociniis & incendiis multum incommodarunt. Sic & his temporibus incendiarii Turcici Hungariae urbes insessant, certe Budam incendio fere totam deleuerunt, 1723. mense Aprili.

(nn) In incendiarios, latrones, aliosque homines uagabundos, suo iam tempore Princeps aequi iustiue tenacissimus, Dom. GEORGIVS FRIDERICVS, M.B. inuectus est publico edicto, d. 25. Maii 1590.

quibusque Principibus nullo non tempore seueris admodum legibus sunt interdicta. (00) Certe apud Turcas omnia omnino duella sunt illicita. magis eadem improbari debent iis, qui CHRISTO, salutis aeternae instauratori unico, eidemque omnium maxime mansueto, suum dederunt nomen. Inde factum esse accepimus, ut Diuus CHRISTIA-NVS ERNESTVS, uerae pietatis zelo, aliorumque Principum Christianorum exemplis ductus, omnes eiusmodi Monomachias non tantum in generali illa circa custodiam disciplinae publicae constitutione damnaret, sed & easdem specialibus quibusdam legibus cohiberet. Extant hanc in rem edicta, d. 27. April. 1685. d. 30. Iunii 1686. d. 6. Martii 1699. d. 25. Sept. 1709. promulgata. Ex his ultimum edictum undecim habet articulos, e quibus tantum primum adducam licet articulum, cuius haec funt uerba, Principe Christiano longe dignissima: Weiln die meh? resten Dissidia, und daraus entstehende Duella insges mein von unordentlichen Leben, und übermäßigen Trins cken; auch unanskändigen und üppigen Conversationen mit verdächtigen Weibs Personen/ nicht minder von anzüglichen Discursen, choquanten Reden, schimpfflichen und hönischen Minen und Geberden, inaleichen

(00) De duellis multa egregie disserunt B. Zieglerus de Iuribus Maiest. L. 1.c. XXXIII. de iure belli, p. m. 538. seqq. & H. Grotius de I. B. ac P. L. II. c. XIX. §. 5. & XXI. §. 11. L. HI. c. XX. §. 43. etc. conser. des Fürstl. Hauses Sachsen / Ernestinischer Linie, Duell-Mandat, datum senaci d. 7. Martii 1709. & Jenae excusum e. a.

erebatur

omnibus

ias Gallo

fibi pro-

arios, 8

quirerent, erent. In

arios, qu

ani,(mi

ore urbe

uliarislex

extilis d

ere refer

cum nih

rmanis at

gumenta,

, a bonis

ouche, Gally

nultorum du

e suius turpi

. Complure e nostrae suit

is temporibili

lam incendo

bundos, suo

ORGIVS FRI

0.000

aleichen von verbotenen Spielen herrühren: So wird jedermänniglich hiermit erinnert, sich eines erbaren, Christ-geziemenden, wohlanständigen Lebens zu befleißis gen, und vor angeführten Lastern, und zu Zänckerenen und Duellis Unlaß gebenden Gelegenheiten sich alles Fleißes zu hüten. In edictis circa res militares occupatus, non possum non coronidis loco paucis attingere constitutionem illam circa milites admodum recentem, quam fortissimus noster Princeps, idemque rei militaris prudentissimus, DN. GEOR. GIVS GVILIELMVS conscribi, & hoc ipso, quo uiuimus, anno, mense Maio, typis tradi iustit, germ. Reglement vor Sr. Hod Fürstl. Durdl. samtl. Trouppen. Restat, Auditores, ut pro ordinis, quem supra indicaui, ratione nunc eae recenseantur Leges & Constitutiones Brandenburgicae, quae diuersi sunt argumenti, neque separatis titulis comprehendi potuerunt. In quibus quidem recensendis, quoad eius fieri potest, annorum seriem sequar, ita tamen, ut materias, quae commode coniungi queunt, non diuellam, sed connectam. Anno Domini 1567. d. 12. Iulii sub GEORGIO FRIDERI-CO, M. B. & post centum fere annos, nimirum anno 1658. d. 9. Iulii Electoralis pariter ac Principalis tutelae tempore, (pp) constitutiones publicae de lana

(pp) Haec tulela nomine Dom. FRIDERICI WILHELMI, Electoris Brandenburgici, itemque Dom. Georgii Alberti, M.B. gesta, post obitum

lana non coemenda, & extra fines regionis uendenda prodierunt. (99) Cuiusmodi quoque constitutio post longam annorum intercapedinem auspiciis Diui CHRISTIANI ERNESTI publicata est d. 30. Iulii 1705. in gratiam Pannificum, Pileonum, & aliorum, qui in lanae propolas ultro citroque querimonias iachauerant. Haud ab re hic mentio fit illius edicti. quod Diuus CHRISTIANVS ERNESTVS contra propolas esculentorum, & reliquos annonae flagellatores repetiit, & dedit Baruthi, d. 10. Aug. 1699. (rr) Merito hic boni ordinis causa recensendae ueniunt falutares illae constitutiones, quas pius Marggrafius, GEORGIVS FRIDERICVS, de uitandis abusibus, itemque luxu in conviuis baptismalibus, nec non in sponsalibus & nuptiis dedit. Etenim simplici plus uice laudatum istum Principem in eiusmodi abusus & luxum publicis inuectum fuisse legibus, facile patet ex illa constitutione, quae Culmbaci d. 1. Ian. 1591. prodiit, sub rubrica: Wiederholung poriger Mandat und Berbot wider die ben der Christ-

Diui CHRISTIANI 1655. incepit, & durauit usque ad annum 1661. quo Sereniss. Christianus Ernestus M. B. annos regiminis adeptus, & ipsum quoque regimen auspicatus est.

(99) Consimilis Constitutio de lana proditt Onoldi sub Ioachimo Er-

NESTO, d. 3. April. 1622. (rr) Plura eiusmodi edicta recensita sunt Orat. 1. p. 45. 46. 56. 57. ubi omissum est illud, quod Georg. Fridericus contra propolas Culmbaei d. 1. Iulii 1565 & quae Christianvs contra eosdem promulganit Baoutbi 1610. 6 1616. da 14. sept. follows at fortunations

So win

erbaren, u befleific

nckerenen

sich alles

res occu-

cis attin modum

inceps,

ofo, quo

it, germ

proord

enseantu

irgicae,

tis titulis

m recen-

eriem le

ode con-1. Anno

IDER!

imirum

rincipa ·

licae de

toris Bran-

oft obitum

lichen Kinder : Tauff, sowohl der Che : Personen Benra: then, und Hochzeithaltung eingeführte Unordnungen und Migbrauche. Hanc ipsam constitutionem, quae quindecim habet articulos, perlegi, in qua interalia Princeps pius serio iniunxit, ut in conuiuiis, quae post baptismum infantum institui solent, non nisi duo aut tria apponantur fercula, nimiaeque donationes omittantur. Ceteri tum praeceptorum, tum prohibitorum articuli in ipsis constitutionibus politicis & antiquioribus & recentioribus, ultro citroque repetiti occurrunt. (53) Rara quoque est constitutio circa iaculatores, seu eos, qui arcus tractant, a Diuo CHRISTIANO data & publicata Baruthi, Dom. lubilate 1629. cuius hic est introitus: Von Gottes Gnade, Unfre Christian, Marggrafens zu Brandenburg, in Preussen, erneuerte und verbesserte Ords nung der Stahl und Armbrust : Schützen allhier zu Banreuth, wie sich dieselben ben Vermeidung eines jeden Articuls sonderbahrer benverleibter Straffe hinz

(55.) Hic annotamus, etiam Onoldi eiusmodi ordinationes & edi-Eta de uitando luxu in sponsalibus & nuptiis, itemque in encaeniis prodiisse, & quidem sub loachimo Ernesto d. 27. Maii 1623. & sub lohan-NE FRIDERICO 1680. mense Octobri. Inprimis hic recenseri meretur laudati toachimi Ernesti constitutio circa conuinea, Gast und Withse Ordnung / edita Onoldi d. 2. Ian. 1623. Has & plures alias antiquistimas constitutiones mecum perbenigne communicauit Virillustris atque excellentissimus, Dom. Georg. Petrys Stelzerys, Ictus consummatissimus, Sereniss. nostri Principis a consiliis sanctioribus & aulicis, rerumque feudalium Director longe meritissimus etc quem DEVS T.O. M. tanquam insigne & patriae & totius respublicae litterariae ornamentum

Jaluum ac fortunatum quam diutissime seruet!

führo bezeigen und verhalten sollen. Cum intra tricennale bellum latrones, ferarumque deiectores, alique pessimi commatis homines undique in patria uagarentur, & uiatores aliosque spoliarent, imo trucidarent: in eiusmodi carcinomata, & inutilia terrae pondera uaria uariis temporibus exierunt edica, e quibus tantum illa huic inseram orationi, quae priori erant omissa. (tt) Sic circuli Franconici Principes & ordines seuerum in latrones & homines hinc inde palantes edictum publicarunt, datum Bambergae in conuentu circulari, d. 18. Sept. 1645. Anno eodem idem sigillatim edixit Diuus Marggrafius CHRI-STIANVS, Princeps de pace non minus profana, quam religiosa conseruanda maxime solicitus. In ciusmodi edictis pessimi hi homines germ. uocantur Mauß Buben / Strassen = Räuber / Lands presser, Zwinger, Wilpret : Schüßen, etc. Anno sequenti, nimirum 1646. d. 12: Febr. Bambergae e conuentu circuli Franconici prodiit edictum in cos, qui suos ipsi agros, qui ob belli calamitates coli non poterant, itemque prata ignibus succensis deuf ferunt, atque hoc modo non parum syluis, pagis & uillis nocuerunt. Certe intra unius anni spatium in nostris & finitimis regionibus aliquot mille lignorum iugera, quinquaginta circiter pagi & uillae temerariis hisce incendiis deslagrarunt, ut ipsa edicti uerba testan-

(tt) Vid. Orat. priorem de legibus ac constitutionibus Brandenburgicis habitam p. 63. fq.

1 Henra

dnungen

m, quae

interalia

s, quae

non ni

re dona

ım, tum

ous poli-

citrogu

nstitutio

a Diu

om.l

GOtto

u Bran

rte Ord

allhier a

ing eines

eaffe him

nes & eas

aeniu prod-

Sub IOHAN

eretur laud Wirther

antiqui 1.

Stris acque

Cummatis.

is, rerum-O. M. tan-

amentum

testantur. Anno 1648. d. 1. Febr. Diuus CHRISTIA. NVS suis praesectis & quaestoribus certam praescripsit constitutionem, qua in tractandis negotiis & emendandis suis rationibus inposterum uterentur. Rubrica huius est exempli: Allgemeine Rechnungs, Mangel, welche von des Durchläuchtigen, Hochgebohrnen Fürsten und Herrn / Herrn CHRISTIANI, Marggrafens zu Brandenburg, in Preussen, zu Stet: tin / Pommern / der Cassuben etc. verrechneten Bes ambten, Ober aund Unterhalb des Geburgs, führohin ben ihrer Ambthier und Rechnungs Fertigung in fleißige Obacht genommen / und sich in allen Puncten zu der Correction und Verbesserung darnach reguliret werden solle. Communi tandem pace Germaniae restituta, Pater patriae, dum uiueret, optimus, CHRISTIANVS, publico mandauit edicto, ut non tantum pratorum fossae repararentur, sed etiam flumina & aquae decursus quique repurgarentur, quo prata graminibus, flumina piscibus redderentur foecundiores. Cum 1652. imperii comitia Ratisbonae essent habenda: Diuus CHRISTIANVS publico quodam edicto d. 17. Aug. d. a. suis imperauit subditis, ut ad dicta comitia uarii generis commeatus adueherent, iustoque pretio uenderent. Idem, quem saepius, nunquam tamen satis laudaui, Marggrafius CHRISTIANVS constitutionem circa merca. tus urbis Baruthinae renouauit, & ut eosdem bis in hebdo-

57

hebdomade, nimirum diebus Mercurii & Saturni diligenter obeant ciues, commonuit, sinsul quoque in propolas inuectus, Baruthi 1653. mense Iunio. (wu) CHRISTIANI Nepos, Diuus CHRISTIANVS ERNESTVS peculiari iustitedicto, ut partes litigantes primam instantiam non temere praeterirent, neque Aduocati causas confunderent, itemque ut omnes recessus litteris consignati, nec non elenchi expensarum tam in ciuilibus, quam criminalibus, in duplo, quod aiunt, traderentur, & appendices seu annexa scripta non signis, sed numeris aut litteris notarentur. Prodiit hoc edictum Baruthi d. 10. Febr. 1675. in quo & consimilia edicta d. 7. Iunii 1669. & d. 20. Iunii 1670. promulgata repetebantur. Cum 1700. statim sub huius saeculi initium fasti noui, iidemque emendati (der verbesserte Calender) Imperatoris LEOPOLDI Magni auctoritate, & S. R. I. ordinum consensu, ubique locorum in Germania nostra essent introducendi, uttandem aliquando litibus de Calendario Juliano & Gregoriano hinc indegliscentibus finis exoptatissimus imponeretur: Serenissimus princeps, Diuus CHRI-STIANVS ERNESTVS, hanc calendarii emendati introductionem, Ecclesiae pariter ac Reipublicae perutilem, omnibus suis ciuibus subditis per litteras publicas indixit, Baruthi die 22. Nou. 1699. datas. (xx) Idem,

(uu) Plura de hac materia legi possunt orat. priori p. 57. (xx) Eodem fere tempore Onoldi Francorum, auspiciis Serenissimi Marg-

RISTIA

praescri.

gotiis &

terentur.

thunas,

Social TIANI,

LU Stat

ten R

führohi

tgung I

Duncte

) regul

Germa

ptimus

ut non

iam flu

ur, quo

itur foe

risbonae

publico

it fubdi-

atus ad

, quem

rggra

merca.

n bis in

hebdo-

Marggrafius CHRISTIANVS ERNESTVS, An. 1705. d. 4. Nou. ex arce Elisabethae, quae Christian-Erlangae est, publice edixit, ut Aduocati, itemque Procuratores, & ceteri causarum Patroni, libellis supplicibus & integris scriptis, clientum nomine confectis, sua nomina subscriberent, id quod iam in aurea circa disciplinam politicam constitutione Artic. VIII. imperatum esse legimus. Summa huius edicti deinceps 1721. d. 10. Martii sub auspiciis Serenissimi nostri Principis ac Domini, Domini GEORGII GVILIELMI, est repetita, una cum quatuordecim adhuc summis capitibus eiusmodi edictorum, quae ob partes litigantes, inprimis ob ipsos Aduocatos & Procuratores distinctis iam annis publi-

Marggrafii, Georgii Friderice, edictum de calendarii emendati introductione produit, ex quo haec tantum uerba excerpam licet: Wir bes fehlen / daß solcher verbesserter Calender durchgehends eingeführet und angenommen / mithin die nach dem 18. Febr. ft. u. folgende 11. Tage des 1700.sin Jahres / darinnen ausgelassen / und das Matthiae Kest auf besaaten 18. Febr. geleget / die Ofter : Fest : Rechnung aber / und was davon dependiret / in Zufunfft etc. vermeidet werden moge. Ceterum consilia de emendatione & unitate Calendarii iam in Comitiis Ratisbonensibus 1654. sunt agitata, sed frustra. Vid. Recess. d. a. Interim circa eadem fere tempora uarii Mathematici in emendandis fastis desudarunt, e quibus praeter reliquos bic nominandus est M. Iacob. Ellrodius, Pastor Gefreesensis, qui rerum Mathematicarum admodum peritus, Calendarium edidit intermedium, idemque Imperatori Leopoldo M. imperiique ordinibus dedicauit, cuius scripti rarissimi haec est rubrica: Calendarium praeter Iulianum & Gregorianum tertium, sue intermedium etc. auf Gutachten vornehmer Leute publiciret.

Marg-

cata erant. (yy) Nec ob materiae uicinitatem hoc tacendum est loco, d. 10. Dec. 1712. in ipso iudicio aulico communem sententiam, semeiner Be scheid) promulgatam esse, propter naeuos illos uarios, qui adhuc in dictum iudicium uariis in causis irrepserant, idque praesertim in futuram Aduocatorum & Procuratorum observationem. Eodem, qui modo dictus est, anno, d. 12. Decembr. dabatur edi-Etum de non amplius abutendo buccinis & tympanis in hominum plebeiorum nuptiis & conuiuiis. In hoc ipso edicto simul illius mentio fiebat, quod iam Diuus Marggrafius, CHRISTIANVS ER-NESTVS, hanc in rem prodire iusserat, Baruthi d. 4. Ian. 1699. Huius & loci memorari interest, Anno 1720. d. 10. April. omnes omnino rerum criminalium iudices publico edicto seuere esse admonitos, ut quaestiones de captiuis delinquentibus & maleficis habendas, diligentissime tractarent, nec de die in diem cum aerarii publici damno differrent, sed easdem potius, quoad eius posset sieri, maturarent. (zz) Extant etiam sub auspiciis Serenissimi nostri Principis, GEORGII GVILIELMI, formulae iurisiurandi & fidei, iudicibus & praetoribus praescriptae,

(17) Rubrica talis est: summaria einiger von hiesig : Soch : Fürstl.

Regierung hiebevor erlagenen Berordnungen.

Diuus

S, An,

ristian.

emque libellis

ne conin au-

e Artic

is edicti

enissi-

omini

m qua

di edi-

b iplos

publi

ati intro-

Wir bes

hret / und Tage des

est aut be

nas davon

m confilia honen libus

ca eadem arunt, e

Pastor Ge.

naarium

rique or.

Calenda.

dium etc.

cata

⁽²²⁾ Eiusmodi edictum contra prorogationem processium criminalium suo iam aeuo publicari iussit Serenissimus Marggrafius CHRISTIA-NVS ERNESTVS, Baruthi d. 7, lan. 1675.

ptae, (Richter und Voigte End und Pflict, End über das Blut zu richten.) Vt ad Diuum CHRISTIANVMERNESTVM reuertar, idem 1710. d. 27. Iulii ipso suo natali LXVII. longe auspicatissimo, ordinem Concordiae, ab se Burdegalae in Gallia suae Hodoeporiae tempore conditum, post decem elapsa lustra, Christian-Erlangae in sic dicto concordiae templo, solemni & fere iubilaeo ritu instaurauit, & pro re nata nonnihil immutatum reddidit, retento lemmate: CONCORDANT, quin & eiusdem ordinis leges atque instituta typis exscribi iussit, per Danielem Michael. Schmazium, Typographum Christian - Erlangensem. (aaa) Diuum Parentem secutus est filius, paternarum uirtutum & regionum ex asse heres, Serenissimus noster princeps, ac Dominus, Dominus GEORGIVS GVILIELMVS, qui praeter alium, eundemque minorem ordinem, etiam maiorem, qui ordo Sinceritatis, Gall. L'ordre de la Sincerité audit, in Germanae fidei atque integritatis instaurationem 1705. d. 16. Nou. tanquam ipso suo natali XXVIII. condidit, addito lemmate: Toviovas

(aaa) De ordine Concordiae legi meretur B. Rentschii Ceder: Hain p. 729. item Brandenburg. Vlysses, p. 90. prae ceteris uero B. Io. Georg. Layrizii, tum Histor. PP. peculiaris de hoc argumento oratio. Conf. no-stra oratio de subilaeis Brandenburgicis, tam sacris, quam civilibus, has bita, p. 45.46.

LE MEME, SEMPER IDEM. Cuius quidem ordinis leges prostant, in noua urbe S. Georgii ad lacum anno & die dicto datae, formis uero exscriptae, Baruthi per Io. Loberum, aulae & curiae supremae typographum. (bbb) Anno 1713. d. 20. Iunii iussu Serenissimi Marggrafii GEORGII GVILIEL-MI edictum publicabatur in circuitores & negotiatores extraneos, (uulgo Italiener/ Tabulaet - Kramer/ Haußierer, Juden/etc.) quibus extra nundinas merces suas in aedibus priuatis exponere & uendere non liceret, nisi ipsi in singulos dies certam pecuniam pro mercium suarum ratione praesectis tributorum soluerent. Cum anno modo dicto circa ueris initia Viennae Austriacorum dira pestilentiae lues saeuiret: prouidus patriae nostrae Pater, GEORGIVS GVI-LIELMVS, d. 29. Aprilis litteras prodire iustit publicas, in quibus hoc seuerissimum dedit mandatum. ut cum omnes suspectae sidei aduenae, inprimis peregrini, Iudaei, Mendici & Cingari a nostris finibus arcendi, tum preces ad DEVM pro malo hoc auerruncando ubique pie essent fundendae. (ccc) Deinceps cum Anno 1720. Massilia & nonnullae aliae Gallo-

(bbb) Conf. oratio, quam de Symboli Dn. Georgii Gvilielmi, Patris patriae indulgentissimi 1714, d. 16. Nou. natali ipsiu XXXVII longe exoptatissimo in illustri. Collegio Christian Ernestino coram solemnis panegyri habui.

(ccc) Eiusmodi seuerum edictum & prodiit Norimbergae in commus

mi conuentu Circuli Franconiti, d. 22. Aug. 1713.

Midt

Jiuum

m 1710.

picatiffi.

galae in

post de

ic dicto

ritu in

um red.

quina

cribiiu

zium.

a) Di

n uirtu

us no-

minus

alium,

em, qui

la Sin-

egritatis

plo luo

VIOVES

der : Hain/

. Io. Georg.

Conf. no-

Gallorum urbes grauissima corriperentur peste, & multa hominum millia enecarentur: Idem Princeps noster optumus eadem cura & prouidentia usus, litteras ea propter per typos uulgari, consuetisque locis affigi iussit, datas Baruthi, d. 17. Sept. 1721. Imo paullo post, nimirum d. 20. Nou. a. d. peculiaris prodiit ordinatio Antiloimica, XI. constans articulis, in quibus inter alia serio iniunctum est, ut coram coetu sanctiori simul preces pro auertenda peste ad DEVM funderentur, ut dies quique Dominici haberentur sancti, nec compotando, ludendo, litigando, aliisque profanationum generibus uiolarentur, ut domus, plateae, uiae & alia loca ab excrementis, quisquiliis & cadaueribus subinde purgarentur, ut pharmacopolia salutaribus, & ad luem repellendam idoneis medicamentis instruerentur, ut frumenta & alimenta necessaria ad annum compararentur, ut litterarum commercia ad locos suspe-Etos intermitterentur, ut in homines uagabundos, Iudaeos, mendicos, & alias personas & res peregrinas studiose inquireretur, &c. (dad) Ordo fere postulat, ut paucis hic commemoretur illa constitutio, quae sub auspiciis pariter Serenissimi Marggra-

(ddd) Rubrica buius ordinationis haec est: Ordnung / wie es in des Durchlauchtigsten Fürsten und Herrn / Herrn Georg Wilhelms/ Marggrafens zu Brandenburg / in Preussen / zu Magdeburg etc. Land und Fürstenthum Burggrafthums Nürnberg / wegen der im Königreich Franckreich an verschiedenen Orten und Provinzien eingerissen und and noch anhaltend / auch sich je länger je mehr ausbreitenden ansteckenden Seuche/ bis auf weiteren gnädigsten Besehl gehalten werden solle.

este. & Princeps ulus. lit. isque lo ot. 1721 d. pecu 1stans ar eft, u uertenda e Domi udendo is uiola a abe e purga ad luem ntur, II compa os suspe bundos peregilfere po-Attutio, irggra-fii, 1 wie es III Wilhelm8 etc. Land Königreich en : und ans nsteckenden

fii, Domini GEORGII GVILIELMI, die 22. Decembr. 1719. est data, ob exactionem earum pecuniarum, quae tum Principi e papyro signata (Stem) pel Papier) & ex redemtione sertorum stramineorum (Stroh Crange) tum ipsis Consiliariis, & reliquis Cancellariae ministris pro labore & studio, in rebus iudicialibus adhibito, iure meritoque debentur. Quae quidem constitutio ad omnes omnino officiales, tam superiores, quam inferiores, est missa, hac addita lege, ut partes litigantes, aut delinquentes, si nimirum sint soluendo, adhuc ante publicationem mandatorum, ad pecunias eiusmodi numerandas adigantur. Constitutio quoque publica de caminis frequenter repurgandis extat. Vt enim incendia hoc tutius praecauerentur: prudentissimus noster Princeps ac Dominus, GEOR-GIVS GVILIELMVS publicis iniunxit litteris, ut in urbibus quater in anno, in oppidis uero & pagis ter camini cuiusque domus repurgandi essent, priui-legio simul concesso duobus certis hominibus, nimirum Ioh. Martino a Witt, & Philippo Schiedbergero, quorum alter in superiori, alter in inferiori Marchionatu fumaria repurgandi ius haberet & potestatem, ita tamen, ut pro cuiusque camini repurgatione plus quatuor, aut sex crucigeris non acciperent. Haec & alia explicatius

solle.

tius exhibet ipfa circa hanc rem constitutio, data Baruthi, d. 3. Maii 1720. Quando Serenissimi nostri Principis GEORGII GVILIELMI constitutio circa mendicos sit publicata, & quid eadem sibi uelit, copiose iam mihi ostensum est oratione prima, de Legibus ac Constitutionibus Brandenburgicis di-&a, quae & ante annum publicam lucem uidit. In praesenti mentio tantum mihi facienda est noui illius circa mendicos edicti, eiusdemque inuectiui, in quo non tantum causae recensentur, & naeui, quibus omnimoda adhuc salutaris circa mendicos constitutionis observatio est impedita, uerum etiam varia imperantur remedia, quibus eiusmodi naeuis obuiam eatur, aeraria pauperum augeantur, & effrenata tum exterorum, tum indigenarum mendicorum libido coerceatur. In primis uero mandatur, ut in singulis dioecesibus certi equites ex communi aerario conducantur, qui ultro citroque excurrendo, exteros quosque mendicos, itemque Cingaros, & alios suspectae fidei homines observent, & a finibus nostris arceant. Id quod quidem edictum salutare, & iugi obseruatione dignissimum, datum est Baruthi d. 3. Maii 1721. cui paullo post accessit additamentum quoddam, in quo extremae paupertatis hominibus, iisdemque improbis & otiosis coniugia interdicuntur, si uel concubitum illicitum cum suis sponsalibus coniunxerint. Nam dum eiusmodi homines laborandi **ftudium**

studium refugiunt, & non sine reipublicae detrimento, aliorum liberalitate & beneficentia se suosque facile ali posse putant: ipsorum coniugiis, liberorumque procreatione non potest non mendicorum numerus augeri. Verba legis authentica sunt magis significantia, adeoque huic orationi inserenda: Fügen hiermit jedermänniglich zu wissen, daß nachdeme die bisherige Erfahrung gezeiget, was mas= sen gottlose und freche Dirnen unter der Hoffnung doch endlich einen Mann zu überkommen / sich alle Angeles genheit geben junge Pursche zu verführen, und zu ih= rem sündlichen Willen anzureitzen, sie mögen gleich Mit= tel oder Vermögen mit einander zu ernähren haben oder nicht, wordurch bende, wann ihnen ohne Unterscheid sich priesterlich copuliren zu lassen verwilliget ist, gleich zu Anfang ihrer Cheins Verderben gesetzet, und durch Unwachsung ihrer Kinder dem Publico zum größten Nachtheil das Bettel=Volck vermehret wird, Wir nothig zu senn befunden, zu dem jungst dergleichen und mehr andern Gebrechen halben publicirten Edict d. 3. Maii h. a. folgendes additamentum zu machen: daß nemlich forthin niemand mehr, und da auch gleich, wie schon erwehnet, copula carnalis vorher gegangen wäs re oder nicht, die Ehe ferner zugelassen senn solle, wos ferne sie nicht zu dociren vermögen, daß jedes nach Albzug der Straff und Gerichts Rosten wenigstens funffsig Gulden an Geld oder Geldes werth habe. Atque hoe additamentum publici iuris factum est, geolegica

data Ba

mi no-

constitu-

dem sihi

e prima

rgicis di-

ridit. In

oui illius

, in quo

, quibus

constitu-

m uaria

obuian

ata tun

a libido

fingula

condu

os quos

uspectae

arceant

obserua.

3. Maii

n quod

ous, iis

cuntur,

orandi tudium

d. 14. Iulii 1721. Tria nune, ordine sic postulante, Serenissimi nostri Principis adducam edicta, singula Curiae Variscorum d. 30. Aug. 1721. data, & hic Baruthi formis expressa. Ac primum quidem inuehitur in Nobiles illos Vasallos, qui fidei suae obliti, cum externis Nobilibus, uel interposita sacramenti religione, focietatem inire haud funt ueriti, adeoque eosdem a prauis eiusmodi institutis retrahit, & dehortatur, nisi feloniae crimine damnari uelint. Alterum improbat pariter ac reiicit titulos illos, Nobilibus Vafallis aut temere receptos, aut ipsis ab aliis inconsiderate tributos: Reichs: Fren sive Reichs: 11nmittelbat, cum tamen eiusmodi nobiles iurisdictioni & superioritati Principis territoriali essent subiecti. Hinc simul Exarchis & reliquis praesectis Brandenburgicis, tam superioribus, quam inferioribus, imperatur, ut eiusmodi titulis, curiae stylo contrariis, prorsus abstineant, nec nobiles Vasallos, quibus cum publica tractant negotia, uicinos (Rachbarn) compellent, eo quod huiusmodi compellatio Principis auctoritati & iurisdictioni derogare uideatur. (eee) Tertio denique edicto, sub uariarum poena-

(eee) Verba authentica potiora kaec sient: Auch L. G. haben wirmit befrembden wahr genommen / daß die von verschiedenen unsern im Land gesessenen Vassallen neuerlich und wieder das Herkommen affesticte und besugte Titulatur: Reichs Stey / oder Reichs unmittelbar nicht allein unter ihnen selbst in Gewohnheit zukommen / sondern auch so gar ben unsern Aembtern selbst einzuschleichen scheinen wolte) es auch so weit gediehen

poenarum comminatione, omnibus & singulis, qui in his ditionibus degunt, Aduocatis & caussidicis, itemque scribis interdicitur, nequis parti cuidam, male animatae, ea consilia suppeditare ausit, aut suppeditata litteris mandare & describere, quibus Principis auctoritas laeditur, & superioritas eiusdem territorialis quocunque modo in dubium uocatur. lis tamen causarum patronis, qui salua & excepta Principis superioritate, aliis modeste, & legibus ac Constitutionibus Brandenburgicis conuenienter consulunt, & patrocinantur, in omnibus actionibus, tam personalibus quam realibus, & quibuscunque aliis libera admodum nec cancellis circumscripta praxis permittitur. Vnica adhuc, quantum ego quidem sciam, superest Serenissimi nostri Principis, constitutio, huic pariter orationi inserenda. enim CAROLVS'VI. Imperator hodie Augustissimus d. 2. Aug. 1721. per sanctionem quandam Pragmaticam omnibus ac fingulis, Romano imperio subditis, inprimis mercatoribus tam Christianis, quam Iudaeis, usu sic dicti commercii papyracei, quo Galli adhuc non fine ingenti reipublicae suae damno in negotiando sunt usi, schedulis nonnisi pa-

gediehen/daß unsere Beambte von unserm Abel den terminum eines Tachsbarn oder Machbarschafft für bekannt annehmen mögen. Wann aber solches dem alt üblichen Cantlep, und Ambts Stylo nicht conform, und dadurch Unserer Landes Fürstl. Obrigkeit sehr zu nahe getretten wird; als habt ihr nicht allein selbsten von denen Terminu, so einer vermeintlich intendirten Reichs Immedietaet flattiren etc. zu abstrahren/etc.

Un alle Landes : und Ambts : Saupt : dann Ober : Ambtmannschafften.

tulante,

edicta

I. data

quidem

uae obli

cramen-

ti, adeo

rahit, &

i uelint

os, No

ab alik

les juris

li essent

inferior

iae style

es Vafal

uicinos

adi com

derogare

ariarum poena

aben wirmit

ern im land

Festinte w

elbar mot

auch so gar

uch so welt

gediehen

pyraceis (Banco-Billets) pro pecunia datis, seuerissime interdixisset: Serenissimus noster Princeps ac Dominus, Dominus GEORGIVS
GVILIELMVS, hanc Imperatoris Augusti sanctionem non solum formis exscribi & publicari iussit,
sed simul etiam hoc adiecit praeceptum, ut, quicquid Imperator Augustus aut interdixisset, aut in
mandatis dedisset, sancte apud nos observaretur.
Ipsa haec Principis constitutio dabatur Baruthi, d. 8.
Septembr. 1721. (fff) Atque haec sunt, Patres
Conscripti, & Auditores O. O. S. quae solemni hac, eademque altera de Legibus ac Constitutionibus Brandenburgicis oratione in medium pro-

(fff) Cum oratio haec iam effet habita, anno sequenti, nimirum 1723, mense Maio, sub auspiciis Serenissimi nostri Principis ac Domini, Domini Georgie Gvillelmi, M. B. proditt noua constitutio provincialis, Pubrubro: Soch Fürftl. Brandenburg Culmbachische Landes Conflicution, wie es in Sachen baares Geld Qvelehen und deffen Wiedersahi lung / Berabhandlung der Concurs und Gant : Processe, Zerschlagung den Gutere / Lehens : Veranderung / Leistung der Gewähr ben verhandelten Diehe / Ginstand : und Raber : Recht / Succeffions - Falle der Che : Leute/ Abtheilung zwischen Eltern / Rindern und Geschwisterten / Aufrichtung des rer letten Willens : Meynung / und dann die Ambts : und Gerichts : Ges buhren betreffend / hinfuhro zu halten fen / promulgiret / und zu gebührens Der Wiffenschafft in den Druck gebracht / MDCCXXIII. Bavreuth gedruckt ben Joh Lobern / Hoch Fürstl. Brandenburg. Hof- und Cangley / Dann Des Boch Fürstt. Gymnasie hieselbsten Buchdrucker. Statim in fronte nigri optimus & iustitiae tenacissimus Princeps Salutariter edixit, ut haes ipfa constitutio in nostris regionibus um perpetuae & immutabilis legis obtineret; in fine repetita extat constitutio circa taxam, anno 1717. d. 18. Aug. promulgata, de qua oratio 1.p. 48. legi potest.

1.756.

ferri digna mihi uidebantur. Vt enim ex ungue leonem: sic ex hisce legibus ac constitutionibus recensitis quam facilimo cognoscamus licet negotio, qualibus quantisue Principibus patria nostra dulcissima, a multis retro saeculis ad nostra usque tempora, sit ga-Profecto hae ipfae leges ac constitutiones Principum nostrorum testantur pietatem, quam non ipsi solum nauiter excoluerunt, sed eiusdem etiam studium suis subinde ciuibus magnopere commendarunt, imo plane inculcarunt. Testantur hae leges ac constitutiones Principum nostrorum prudentiam, cuius laude maxime floruerunt, & qua ad rempublicam, tum bene administrandam, tum in flore conservandam, feliciter sunt usi. Testantur hae leges ac constitutiones Principum nostrorum institiam & aequitatem, qua colenda tuendaque nihil prius habuerunt & antiquius, propterea quod exploratissimum ipsis erat, iustitiam quasi dominam esse rerum, & sundamentum perpetuae commendationis & famae, quin & iustitiae fruendae causa Reges ac Principes esse constitutos. (ggg) Testantur hae leges ac Constitutiones paternam Principum nostrorum curam, qua ita prospexerunt reipublicae, ut, quod perniciei esset ciuibus, praecauerent & declinarent; quod saluti; procurarent & promouerent. Quamobrem cum reliquos nostros Principes, qui ex fatorum serie nos iam reliquerunt, & laudabilis sui imperii deposuerunt (258) mid, Cicero off. L. II. c. XII, and Midd him (ddd)

datis, fe-

er Prin-

RGIVS

fanctio.

ri juffit.

it, quic

aut in

uaretur

thi, d.8

Patres

juae fo

onstitu-

m pro

, nimirum

c Domini ouincialu,

Constitu

Wiederlah

lagung der

erhandelten Ehe : Leute

ichtung de

richts, On

gebühren th gedruct

slen / dann

in fronte it, ut haes

ibilis legis

nno 1717.

runt clauum: tum inprimis Te pie admiramur, Serenissime Princeps ac Domine, Domine GEORGI GVILIELME, Pater pater optume, Maxume, qui adhuc per diuini Numinis gratiam uiuis, & Tuo nos nutu atque imperio regis. Te Principem esse pium, prudentem, iustum, & saluti patriae apprime intentum, inter alia luculenta laudum tuarum documenta, uel ipsae Tuae, quas nobis dedisti, leges ac constitutiones saluberrimae satis superque comprobant. Quod olim de se Imperator Iultinianus Magnus: Idem & de TE, aequissime Princeps, sine ullo arrogantiae uitio gloriari potes: IVRA ET LEGES ANTEA DEPRAVATAS RESTITVI. (bbb) Natalem tuum XLV. eundemque auspicatissimum, ut ceteris in locis: sic & in hoc sapientiae delubro hodie, quanta fieri debet caerimoniarum sanctitate celebramus, & pietatis sensu tacti, bonorum quorumuis affluentiam, sigillatim continentem bonae ualetudinis usuram, & longaeuam uitam, felix ac tutum imperium, senatum fidelem, ciuesque probos, Tibi comprecamur. Neque enim quis nostrum omnium rerum tam est ignarus, tam rudis in republica, tam nihil unquam nec de sua, nec de communi salute cogitans, qui non intelligat, tua salute contineri suam? Adeoque Pater patriae optume, Te diuinae tutelae ac prouidentiae Sandiffimis

(bbb) uid. Christ. Matthiae Theatr. Histor. in Instiano Magno

quibusque precibus denuo commendamus, & quod olim Plinius, Bithyniae propraetor, Traiano Imperatori, id Tibi pariter eodem acclamamus iure; Vota priorum annorum nuncupata alacres laetique persoluimus, nouaque rursus, curante commilitonum & prouincialium pietate suscipimus: optamus Domine, ut & hunc natalem, & plurimos alios quoque felicissimos agas, aeternaque laude florentem uirtutis tuae gloriam & incolumis, & fortis aliis super alia operibus augeas. Votuemus ad unum omnes, quod olim pro Imperatoris sui falute vitaeque longaevitate Romanis receptum erat uotum: De nostris annis Tibi super augeatannos.

Imo, quod uotorum nostrorum non postremum, sed sere primarium est, etiam atque uouemus, & DE-VM T.O. M. nostris precibus ac suspiriis usquequaque solicitamus, ut filium Tibi largiatur heredem, qui nostra spes sit, alter ucluti Atlas, in quo patria olim & innitatur, & secure requiescat. Sic uiue Princeps & Pater patriae indulgentishme, saluus ex omni parte atque incolumis, uiue & prospera perpetuaque fortuna, & secundo uitae siue ullo offensione cursu utere! Viue cum lectissima tua coniuge, SOPHIA, quam

ramur,

omine

ne, Ma-

m uiuis,

Princi

aluti pa

laudum lobis de

is super-

perator

aequis

glorian

estitvi auspica pientia

niarum

, bono

inentem

tam, te

ciuesque

quis no-

rudis in

nec de

rat, tua

ae optu-

aillimis

DFG

微数 (0) 微数

72

msup

quam DEVS pro infinita sua bonitate soccundam prolis masculae, eiusdemque uiuacis, reddat matrem, in solidos precamur dies! Viue cum Augusta Poloniarum Regina, & Saxoniae Electrice CHRISTIANA EBERHARDINA, nata Marggrafia Brandenburgica! Viue cum unica Tua filia Principe, CHRISTIANA SOPHIA WILHELMINA! Viue cum ceteris propinquitate & affinitate Tibi coniunctis! Viue Tibi, Princeps optume, Viue Tuis, Viue uniuersae patriae, quae suum Te Patrem & sanctissimum conditorem legum colit, Viue nobis, & illustri huic Collegio CHRISTIAN ERNESTINO, quod suum Te statorem, nutritoremque munificentissimum,

religiose ueneratur!

utere ! Yiue cum lecentima tua contuge, Eliki

PRO:

PROGRAMMA AD ORATIONEM ALTERAM DE DE

LEGIBUS AC CONSTITUTIONIBUS BRANDENBURGICIS.

oncors omnium ueri nominis Politicorum est sententia, eamrerum publicarum esserationem, ut eaedem sine bonis legibus neque constitui sacile, neque constitutae in slore conservari possint. Etenim bonae leges nihil sunt aliud, quam anima & spiritus ciuitatis, & una cum ipsius ciuitatis primordiis conscribi coeperunt, in nullum

alium finem, quam ut omnes & finguli, qui in republica degunt, in officio retineantur, & salus publica hisce nixa praesidiis & confirmetur & augeatur. Id quod cum bonis quibusque Principibus satis perspectum esset atque exploratum: nihil prius iidem habebant & antiquius, quam ut bonas conderent leges, ad quas, uelut ad amuslim, actiones ciuium & instituerentur & exigerentur. Nolo in praesenti externorum Principum, quas dederunt, leges adducere, propterea quod bene multa nobis suppetunt exempla domestica, ex Augusta gente Brandenburgica de promta. Quodsi enim in Marchiam Brandenburgicam mea proficiscar mente: profecto non possum non admirari salutares illas leges & constitutiones, quae a Serenissimis & Potentissimis Flectoribus Brandenburgicis, hodie simul Regibus Borussiae dictae, lucem publicam uiderunt, e quibus nonnullas colligi, & huncin censum referri operae pretium esse duco. Inprimis hic mihi non sine multa laude recensenda est constitutio Brandenburgica, res Ecclesiae & Consistorii tractans, (Visitation-und Consistorial - Drd: nung) constans LXXVI. diuern argumenti ciculis, primum data

PRO

numon

undam

lat ma Augusta

CHRI.

ggrafia

ua filia

LHEL

affinita.

ptume,

e fuum

legum

e stato

n,

a 10. GEORGIO, M. B. Principe & Flectore, omnibus noffris encomiis longe maiori, Anno 1573, postea auspiciis FRIDERICI WILHELMI Magni reuisa, & tormis expressa 1685. Custriniper Matthaeum Mullerum, Typographum aulicum, denique quoad res matrimoniales declarata, auspiciis FRIDERICI III. Elector ris Brandenb. qui non tantum coniugia in quarto gradu lineae aequalis & inaequalis, sed etiam in tertio gradu lineae aequalis permisit, & simul edixit, prohibitionem matrimonii ob affinitatem tantum ad primum affinitatis genus esse extendendam, non ad fecundum & tertium, nifi in hisce generibus respectus parentum & liberorum intercedat. Peculiaris est haec eius constitutio, cum rubrica: Chur : Brandenburg, renouirte Constitution pon Berlobnuff und Che: Cachen/de dato Coln an Der Sprees d. 15. Dec. 1694. Nec infignem laudem non meretur Consitu. -tio indicii Cameralis, quod Coloniae ad Spream eft, (Cammer: Gerichts: Ordnung) quae a FRIDERICO WILHELMO Magno fancita, & a FRIDERICO, Prusfiae rege, aucta, multum ubique valet in terris Brandenburgicis, coqued indicium Camerale unum e supremis est. In Marchia quoque Brandenburgica admodum nota est illa consitucio circa remagrariam & paforitiam, itemque famulitla, (Pauer: Gefinde: hirten - und Schäfer Droming) insta FRIDERICI WILHELMI M. reui-Ca, & Custrini excusa 1689. per Marchaeum Mullerum, Typogr. cui ipil constitutioni paullo post accessit appendix & declaratio. pariter Custrini typis expressa 1687. per dictum Matth. Musserum. Nune paucas recensebo leges ac constitutiones, quas FRI-DERICVS III. Elect. Brandenburg. & I. Rex Borusfiae, cognoemine Sapiens & Stator, aut renouauit, aut emendauit, aut de nouo sanxit. Sie praeter reliquas ipsi debetur renouata circa Piscatores ordinatio (germ, Erneuerte Fischer: Dronung) promulgata Coloniae ad Spream d 3. Martii 1690. Renouata dicitur, quia eandem iam 10. GEORGIVS El. Br. 1574. prima uice publicauerat. Sic idem Rex & Elestor FRIDERICVS, paria eademque seuera eaidit edicta contra audaces illos & importunos homun-

hor

iudi

homunciones, qui in libellis suis supplicibus Kegis ministros & iudicia maledictis temere insectari haud uerentur. Cuiusmodi edicta prodierunt annis 1697. 1699 1703 1704. & 1710 d. 17. Martii. Idem Rex & Elector, sempiterna dignus memoria, renouatam iussit edi circa opiliones constitutionem, (erneuerte Schäfer: Ordnung) typis descriptam Coloniae ad Spream 1705. per Vlricum Liebpertum, Typogr. regium. Idem Rex & Liestor forum Ecclesiasticum militare, seu consistorium quoddam castrense instituit, addita peculiari ordinatione, quae Co-Ioniae ad Spream d. 29. April. 1711, data germanice inscribitur: Königs Friederich in Preussen / und Chur: Fürstens in Bran-Denburg / militair Consistorial - Reglement, ubi alia hanc in rem iam publicata edicta d. 7. April. 1692. d. 18. Iunii 1701. d. 18. Mart. 1705. d. 17. lun. 1705, allegantur & repetuntur. Extat quoque eiusdem Regis & Electoris ius Cambiale (Wechsel? Recht) datum Coloniae ad Spream d. 19. Dec. 1701. Custrini uero impressum 1702. cui simul annexa & recusa leguntur illa edicta, quae iam 1693. d. 18. Dec. & 1695. d. 20. Febr. cambii causa prodiere. Tandem & hic Rex & Elector emendari iussit constitutionem circa sic dictos equites praetorianos s. prouinciales, germ. verbesserte Land : Reuter : Ordnung der Chur: Marck: Brandenburg / de dato Coln an der Spree d. 4 Martii 1709. Eiusdem filius & successor, FRIDERICVS WILHEL. MVS, Potentissimus hodie Borussorum Rex, & Elector Brandenb. ex quo ad clauum regni coepit sedere, quamplurimas, easdemque maxime falutares constitutiones ac leges iam tulit, & ut ualeant, effecit, e quibus huius Regis & pietas, & iustitia & rerum gerendarum prudentia satis superque elucet. Sic bono & iusto Principe dignissimas edidit constitutiones, quae ad emendationem rerum iudicialium & ad promouendam iustitiam pertinent, cuiusmodi exiere Berolini cum hisce rubricis Germanicis: Rönigl. Preußisch : und Chur : Fürstl. Brandenb allge: meine Ordnung / die Verbesserung des Justiz - Wesens betreffend d. 21. Jun. 1713. Item weitere Declaration zur Berbesterung K 2

ibus noth

RIDERIC

Custrinipe

nique quod

III, Electo

gradu lines

eae aequals

ob affinia

ndam, m

ectus pare

us confin

Constitute

der Com

ur Cont

(Cann

ELMO

ta, mun

u dicium (Brandenb

rariam &

Girten: m

MI M. reni-

im, Typogr.

declaratio,

atth. Molle

es, quas FRI.

fiae, cogno-

auit, aut de

ata circa Pi-

nung) pro-

nouata dici-

. prima vice

CVS, maria

mportunos

homun-

besserung des Justiz-Wesens d. 1. Octobr. 1713. Item pun-Eta, wornach sich unsere von Gottes Gnaden Friederich Wilhelms / König in Preuffen / Marggrafen zu Brandenburg 2c. in unfrem Konigreich und Landen befindliche Regie: rung und Juffiz-Collegia wegen deffen / so zur Berbefferung des lustiz- Wesens ihnen allergehorsamst zu berichten oblieget/ gehorsamst zu achten haben / d. 28 Nouembr. 1714. Deinde laudatissi nus hicce Rex & Elector edictum publicauit contra debicores fallentes (wider die Banqueroutiver) datum Berolini, d. 14. Iun. 1715. Custrini excusum eodem anno. Sub ipsius quoque auspiciis prodiit constitutio quaedam circa censuram & poenitentiam Ecclesiasticam, germ. Ronigl. Preußische Berordnung und Reglement, wie es mit der öffentlichen Rirchen: Buke und Wiederannehmung derer jenigen fo durch ihre Ruchlosiakeit und andere grobe Sunden öffentlich Aeraernuß aeaeben / ben denen proteitirenden Gemeinden sowohl Evan: aelisch : Reformirten / als Evangelisch : Lutherischen im Ronia reich Preussen / und allen übrigen Königl. Preußischen Prouinzien und Landen ins fünfftige gehalten werden solle/ Ber: lin/1716. Sic 1721, mense Decembri renouabantur edicta de non exportanda lana e Marchia Brandenb. & aliis circulis, it. contra Dardanarios de annona non flagellanda. Imo hoc. quo per DEI gratiam uiuimus, anno, plura uno per typos uulgari coeperunt edicta regia, u. g. edictum contra Oenopolas & cereuisiarios, ne uinum & cereuisiam, quae uenalis habetur, adulterent, neu mensuras imminuant; edicta de non aduehendis & adhibendis peregrinis pantis & lanificiis, in specie gossipio, (Catton) peregrinis uitris, & aliis peregrinis mercibus, quibus non parum pecuniae terris subducatur Brandenburgicis; edictum renouatum de extirpandis passeribus, tanquam auibus admodum noxiis; edictum de nigris ouibus a grege remouendis, & nonnisi albis retinendis & alendis; edictum, in quibus fingulis officialibus bellicis interdicitur, nequis amplius milites in externa quadam regione & ciuitate conscribere audeat. Hoc quoque

quoque anno in Marchia Brandenb. e. rostris sacris litterae Regis parentes sunt praelectae, in quibus omnes ac singuli, inprimis personae illustres ac diuites excitabantur, ut dona sua liberaliter conferrent ad nouum quoddam Orphanotrophium Potsdami erigendum. Nec non edictum promulgatum est, in quo omnes ac singuli uerbi diuini praecones serio admonentur, ut inter docendum phrafibus quibusque aculeatis & uellicantibus sese abstineant, neque articulum de praedestinatione aeterna plebi proponant operose, sed potius pietatis & sanctae uitae studium fedulo commendent, & stimulum in auditorum animis relinquant. Reliquas e Marchia Brandenb, leges ac constitutiones chartae spatio exclusus non accerso, * eas pro instituti ratione & pro re nata maximopere laudaturus constitutiones, quas Serenissimi nostri Marggrafii & Patres patriae in Burggrafiatu Norico superiori & promulgari & typis uulgari uoluerunt. Licet enim ante biennium integra quaedam de amplissima hac materia mihi habita sit oratio, quae & publicam iam uidit lucem ! tot tamen tantaeque adhuc Principum nostrorum leges supersunt ac constitutiones recensendae, ut facile totius orationis ambi-

* His pro re nata addi merentur illa edicta, quae, quantum ego quidem sciam, boc anno, nimirum 1723. in Prussia & Marchia Brandenburgica, aut repetita, aut de nouo data sunt. Sic die 14. Iunii a.d. edicto quodam publico mandabatur, ut mulieres quaeque scrutariae, otiofae nec servitio alies obstrictae, (Hocker : Weiber und Herren : loses Gefino) singulis hebdomadibus unum canae pondo nerent, & postea officinis publicis, ubi uarii generis lanificia praeparantur, pro pecunia numerata traderent, etc. Mense Iulio d. a. edictum quoddam in incendiarios, & de incendiis cauendis, exiit. Mense Augusto priuilegia illa, colonis Prussicis saepenumero data; mense uero Septembri edicta de non amplius aduehendis pannis & lanificiis peregrinis repetebantur. Die 6. Septembr. d. a. pretiosa nouorum opificum artificia, (die fostbaren Meis ster : Stude) ceterique abusus & sumtus, quos noui quique opifices praeter fas & aequum facere debebant, edicto Regis publico sunt abrogatio Et quae relique sunt Prussiae & Marchiae Brandenburgicae leges ac constitutiones, omnibus nostris laudibus longe maiores.

em pun-

ederich

randen:

! Regie:

esseruna

oblieger

Deinde

ontrade

Berolini.

ub iplius

furam &

the Nex

Airchen

erch ihr

ergernu

11 Evan

n Rönig

den Pro-

le/Ber:

edicta de

culis, it,

10c, quo

s unlgari

las & ce-

ur, adul-

rendis &

gossipio,

us, qui-

urgicis;

n auibus

mouen-

quibus

milites

. Hoc quoque

ambitum abtoluant. Cuius quidem orationis perficiendae commodissima mihi enascebatur occasio tempore hoc sacro & geniali, quo Serenissimi Principis ac Domini, Domini GEOR-GII GVILIELMI, Marggrafii Brandenburgici, &c. Patris patriae optumi, Domini ac Nutritoris nostri multo clementissimi Natalis XLV. longe exoptatissimus in illustri Collegio CHRI-STIAN - ERNESTINO est concelebrandus & hoc maiori oppido pietate prosequendus, quo plures ueneramur leges ac constitutiones, quas optumus noster & plane incomparabilis Princeps patriae adhuc & dedit & praescripsit. Atque adeo cum haec omnia ad liquidum satis sint perducta: nihil iam reliqui uidetur esse, quam ut omnium ordinum Patres ac Proceres, ceterosque huius metropoleos eruditos & historiae patriae existimatores, qua par est pietate atque humanitate rogitem, ut orationi huic Panegyricae de legibus ac constitutionibus Brandenburgicis, ad d. IIX. Kal. Dec. B. C. D. habendae interesse, & pia mecum uota pro salute & incolumitate Principis nostri indulgentissimi nuncupare ne dedignentur. P. P. Baruthi Domin, XXIV. p. Trinitat, A. R. G.

nin, XXIV. p. Trinitat. A.R.G. MDCCXXIII.

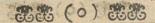
S. D. G

AYZ wienes some best with a majorist in section in section of the fact of

a sod smars

SYLLABVS LEGVM AC CONSTITUTIONVM BRANDENBURGICARUM, HAC ORATIONE CONTENTARUM.

A. Ibdruck der von Alters her üblichen Ritter - Burger : und Bauer. Lehen / auch Erb : Huldigungs.

Addicament zur Bettel-Ordnung/

Illgemeine Rechnungs Mångel/ 56 Aufstände und Berg Berichte / 36 Ausschreiben weden der Buß und Bet Stunden stadt 20

D.

Berg Ordnung / 12 182.83.35 Brandenburgische Regierungs, Freu-

Buß und Danck Gebet/
Burger und Bauern Lehen Pflicht/

Camin Feger Ordnung/ 13 63. 64

Danck Fest wegen bes Westphälis schen Friedens

Danck, Fest wegen 50. Jahrigen Regierung Herrn Marggraf Christians, 17. 18. 18. 2Begen des Friedens zwischer Pohlen / Schweden und

Brandenburg/ 18
Danck. Gebete/ 16.18.19.20
Declaration, und Versicherung vor biejenigen/welche Gelder und Capitalia zur Abtilgung der Steuer denen Unterthanen vorleihen/ 42
Duell- Edicta, 50, 51, 52

me E. sid notice win I

Edicka, daß man dieleken-Recogniation micht verzögern i sondern ben Zeiten vorn hmen solle/24.26.27 Edick, daß die alen/die zu iheren Kutersisen gehörige Stückes, insonderheit ben Sallen specifice anzeigen sollen/25.26 Edick daß kein Vollatisch unterstee ben solle/ von Ritter Manne lehen-Güreim etwas zu veräussischen solle/ von Ritter Manne sein/ oder zu subinieud ren/26 Edick

SYL

dae com

cro & ge

Patris ementish io CHRI

naiori op

es ac con

bilis Prinadeo cum am reliqui

Process.

atriae en

gitem, u

ibus Bran

intereffe

cipis not

Baruthi

DFG

骤器(0) 器器

6 5050	7 7 00000
Edick, worinnen die Zerschlagung der	End über das Blutrichten/ 60
Buter / und deren Vererbung in-	F
hibiret wird/ 27	
Edicta wider die Deserteurs, 47	Familien - Steuer / 45
Edicta wider die Dirnen / so sich mit	Formul einer Vermahnung zum
denen Soldaten verunkeuschen, 48	Gebet zur Zeit des Leipziger Con-
49	uents, 14.15.11. 19.20
Edicta wegen unzutäßiger frembder	Formular derer Steuer, und Accis-
Marhina /	Einnehmer Caution, 41, 42
Edicta wider die Mordbrenner und	Forst und Wald auch Jago und
und Spionen/	Wildbahns : Mandata, und Vers
Edicta wider die Fur und Auffauffer	ordnungen/ 27.28.29
und Verführer der Wolle/des Ge-	
traidts / Viehes / und allerlen Vi-	51136 and manager on an armed to
Etual en / 52.53.56.57	Gast: und Wirths: Ordnung/ 54
Edicta wider die Wildpret : Schu-	Gebets : Formuln / 14.15.19
gen und Straffen=Räuber/ 55	Gemeiner Bescheid/
Edict wider diejenigen / so zu Kriegs:	Gesetse und Ordnungen ben denen
Zeiten ihre eigene Felder und Wie-	Banreuth, und Wonsiedel, Witt.
sen angezündet/	ben Fiscis
-Edict, Die Haußierer / Italiener/	
Juden und Tabulæt - Kramer bes	To the state of th
treffend/ 61	Seeg : Patente, 28. 29
Edict wegen Festhaltung der emanir-	
ten Betiel Ordnung/ 64	II.
Edict wider diesenigen Adel. Vasallen/	lurament der Abel. Geiftlichen, 21
welche mit auswärtigen Nobilibus	The about the Strategy of the
in Consociation und Verständnüß	K.
tretten/ 66	LALLOW E. L. M. E. L.
Edict wider die Titulatur: Reichs.	
Frey oder Reichs-unmittelbar / 2c.	dreyen Religionen im Rom. Reich
FUR 415 5 C C1 66	die andere in Zanck Schrifften
Edict wider die Consulenten / und	oder auf der Cankel lästern solles
Advocaten/welche in ihren Schriff,	Contant Detent Casan 2 22
ten/venen uveigeninten Parthepen	Kapserl Patent, oder Auocatoria
sum Faueur, die Landes Fürstl. Su	wider diesenigen Teutschen/soder
perioritaet temere in Zweisselzies	Cron Franckreich dienen/ 49
ben / bus andus 118 1000 (1138) 67	Königl. Preußische und Chur-Bran-
But I To the Time to the Time to	denburg

6565 (○	THE PERSON
benburgische Edicta und Ordnun	
gen / 73 legg.	6
Ropff Steuer / 39	5
The transfer of the second of	100
and done was sent the time to the total	National Property les
2 ullo / time los in	(
Leben = Pflichten / 24 Lob = und Danct = Gebet / 20	16
The same of the sa	
Manuscon trific	
Mandat wegen des Wildprets und	
9Ralbunaen/	
Waldar wegen Ausrottung ber	100
Skauh Shiere/	100000
Mandat wegen der Wildprets. Dies be jund Berschleppung des Bild.	-
prets/	
Mandata wider diellnordnungen und	1
Mikbrauche ben Killo : Zuullen	
und Hochzeiten / 53.54 Mandat wegen Zuführung allerhand	Contract of the
Victualien nach Regenspurg zum	I
Reichs Tog/	0
Mandara wider das Trompeten bla- fen / und Paucken schlagen ber	,
gemeinen Sochzeiten und Gelagen	1
Reference endang Of management)
Mahl: Accis-Ordnungen/ 37.38	+
Muhl: Ordnung/ 37	7
Mung . Abschied / 3	
A demandary minds	- Total
Secretaring of New Hereither	The same
Meue Ambts Instruction, 44. 4	5
Neue Landes : Constitution, 6	8

O.

1	Ordnung wegen der Rirchen: Stuh:
1	- 101
	Ordnung und Cage bes Vidual-
-	Fisci sum Joot
1	Ordonnance vor die Miliz, 46
1	Ordnung vor die Stahl und Arms
	brust: Schützen/ 54.55

P.

R.

Reglement, wie die Compagnie
Rechnungen von denen Paupis
Leuten einzurichten/ 47
Reglement wegen der Marche und Einquartierungen frembder Gols
baten / 47
Reglement por Gr. Soch Rurit
lichen Durchlaucht, samtl. Troups
pen/
L' Richter

nung jum oziger Con-. it. 19.20 und Accis-

Jagd:und Jagd:und , und Dep

27,28,4

dnung/ 14 14,15,13

t bey denn fedel, With

28.19

Hichen/ 11

e unter den

Kom. Reich Schriften Lern solles

uocatoria ven/soder 1/ 49 ur:Brans denbut:

the office (o) the the

Richter und Boigte End und Berordnung wegen Aufrichtung eis Pflicht/ Mitter : Leben : Pflicht / Ritter : Dienst - Leistungen/

Salk: Monopolium, Statuten und Ordnungen der Soch; Fürstl. Orden/ 60.61 Steuer : Ordnungen / 38.39. 40 Steuer: Executions - Ordnung/ 41 Stipendiaten : Ordnung/ 13.14 Summaria einiger von hiefiger Doch : Verordnung / daß die Steuer : Eine Fürstl. Regierung hiebevor erlaffe, nen Verordnungen/ 18.59

Merordnung wegen Einführung eis nerlen Catechismi im Lande/ 20 Verordnung wegen Einführung Hunnii Christenthums/ Berordnung wegen Erhöhung Friderici Augusti, Chur : Fürstens 21. 22 len! Berordnung wegen eines Regen- Verordnung wegen der Steuers spurgischen Conclusi des Corporis Euangelici &c. Merordnung wegen der Ritter, Dienst : Leistungen / Perordnungen wegen des Mung-Münken/ 29. 30. 31. 32 Perawercks/ 33.34 Berordnung wegen Ausführung des Eisens/

60 ner Berg : Gefellschafft / 3036 24 Verzeichnuß und Nahmen ber Berge Wercks : Zechen und Stollen/ 36 Verordnung wegen allgemeiner Une lag und Steuer zur Bezahlung der Schwedischen Trouppen/ Nerordnung wegen Steuer : Bes freyung auf eine gewisse Anzahl Tahre/ vor diesenigen / so ode Guter anbauen/ Berordnung wegen ber Steuers Reste/ nehmer alle Viertheil : Jahre Rechnung thun sollen Verordnung / daß ben Begebenheit ten / wann die Contribuenten durch ihr Verschulden in Ruin gerathen/nebst der Hoch Rurstli Cammer die Landschafft der Steuer halber den Vorzug vor andern Creditis mit haben solle! ju Sachsen / zum König in Poh: Verordnung wegen Einrichtung der Steuer Buchlein/ Exequirer/ 22. 23 Verordnung wegen Verpachtung der Cammer : Buter/ 42. 43 26 Verordnungen wegen Stempelung Des Papiers / Wesens / Ripper und Wipper Verordnung / die Handroß : Hands löhner betreffend / 45.46 Berordnungen wegen eines fregen Berordnung, daß fich die Unterthas nen mit gutem Gewehr verseben sollen! 34 Verordnung wegen Ausraumung

der

恋歌(0) 恋歌

der Fisch : Bache / und Grabnung der Wiesen/ Berordnung wegen der Wochen: Marctte ju Banreuth / 56. 57 Berordnungen wegen graffirender Werordnung / daß die Parthenen gehen / auch die Advocaten die causas nicht vermengen / noch die litteris, oder numeris bemercken 57 Umgelds : Ordnung/ follen/ Berordnung wegen des verbefferten Calenders /

Berordnung / daß alle Aduocaten und Schrifftsteller die Supplica tiones und Schrifften mit ihrem Nahmen unterzeichnen sollen/ 58 Berordnung / daß man ben benen de Inquisitiones nicht verzögern/ sondern möglichst beschleunigen solle!

Dest / Die primam instantiam nicht über: Berordnung wegen Execution der Gelder von Stempel , Papier, und Stroh: Cranken/ Benlagen mit Signis, fondern mit Berordnung wider die fogenannten Banco - Billets, 67, 68

W.

44

46

Wald : Ordnungen! 27, 28, 29

Z.

Fraisch-Aembtern die vorkommen- Behend . Register !

TANTVM.

chtung ti

1 35.36

der Berg

Stollen/36

meiner In

ahlungder

en/ 39

teuer: Su

iffe Amoh

n / fo do

er Steun

teuer En

yeil : John

Begebenhi

atribueng

en in Rui och : Rim

ictiafft h Dorrug w haben soll

richtungde

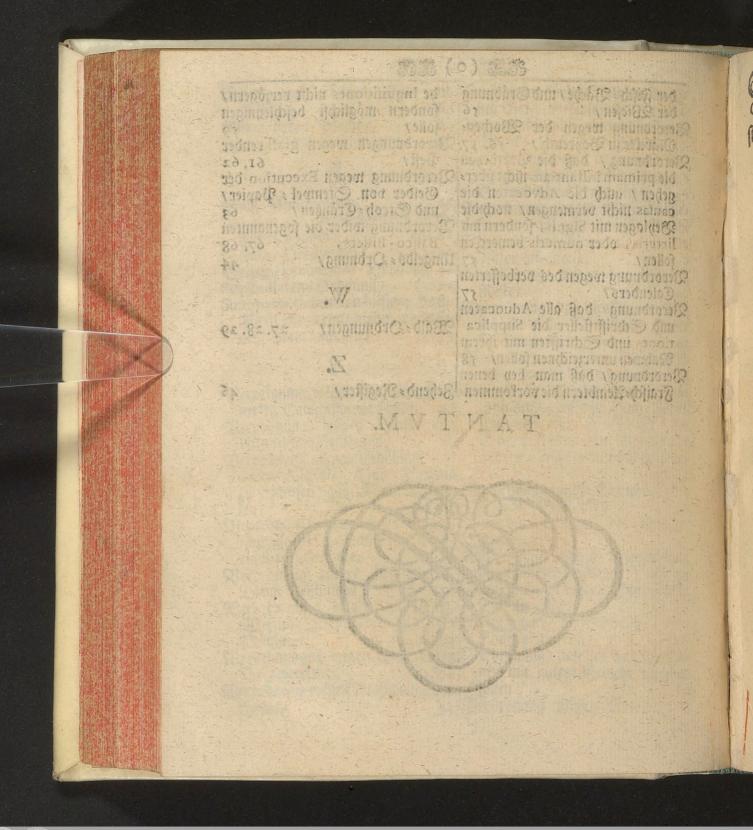
3erpaditun

Stempelun

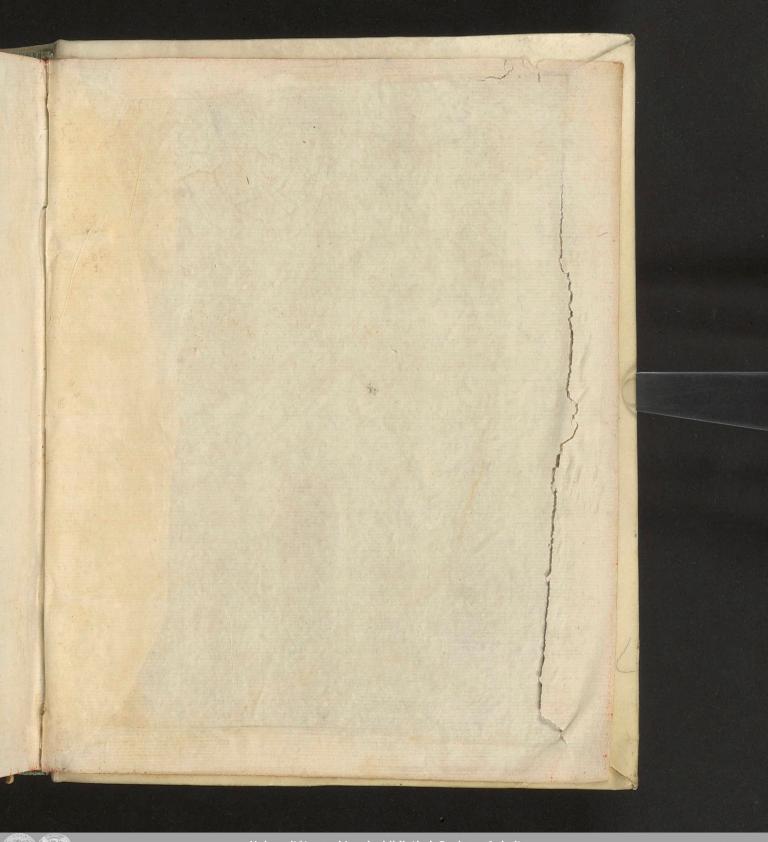
tob: Hand

ie Untertha hr versehed

DFG

ALVENSLEBEN Le 82

ORATIO HISTORICA EADEMQ

LEGIBVS ACCC VTIONIBVSBRAND

ET PER TYPOS VVLGATIS

IPSO NATALI XLV. LONGE EXOPTATISSIMO SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI DOMINI

MAGDEBURG. STETINENS. POMERAN, CASSUB. VAN-DAL. MEGAPOL, VT ET IN SILESIA CROSSENSIVM DVCIS RELIQVA

RIAE OPTYMI DOMINI AC NYTRI-

die Handwes

nd Chehalten

en Heiligung

: das Fludan

er den Chan

er die Libert Dietisten/34

er das Em

Wohnunga :

en Auffauf

Getraids (2) 45.46.56 gen der J anreuth und l

die Jahrmin

Sonn : und

alten werda

en der Place

lunderns/ e Zigeuner/

der Betta

bon Chach Verlöbnüffen